

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы		43/ - -2024
«Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		32 беттің 1 беті

ДӘРІС КЕШЕНІ

Пәні: Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы

Пән коды : EKVQT 3205

ББ атауы: «6B07201 - «Фармацевтикалық өндіріс технологиясы»

Оқу сағаты/кредит көлемі: 150 сағат (5 кредит)

Оқу курсы мен семестрі: 3 курс, 6 семестр

Дәріс көлемі: 10 сағат

Шымкент, 2024 жыл

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы		43/ - -2024
«Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		32 беттің 2 беті

Дәріс кешені «Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәннің жұмыс оқу бағдарламасына (силлабусына) сәйкес әзірленген және кафедра мәжілісінде талқыланды.

Хаттама № 10 31.05.2024 ж.

**Дәрілер технологиясы кафедрасының меңгерушісі,
фармация ғылымдары докторы, профессор**

Сағындықова Б.А.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы «Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені	43/ - -2024 32 беттің 3 беті	

№ 1 ДӘРІС

1. Тақырыбы: Косметологияға кіріспе. Теріге емдік косметикалық күтімнің терминологиясы мен жіктелуі.

2. Мақсаты: білім алушылар дәрілік түрлер технологиясының міндеттері мен негізгі бағыттарын меңгеру керек.

3. Дәріс тезистері:

Косметология - «косметика» (сұлулық) және «логос» (ғылым) деген екі грек сөзінен шыққан. Ежелден адамдар өз келбетіндегі кемшіліктерді жасыруға және қоғамда қабылданған сұлулық стандарттарына сай болуға ұмтылған. Қазіргі косметология – ғылым, өнер, көптеген пәндер мен қолданбалы шеберліктің бірігуі. Оның екі үлкен саласы бар: эстетикалық және дәрігерлік косметология.

Эстетикалық косметологияның екі бағыты бар: профилактикалық және декоративті. Эстетикалық косметологияның мақсаты – адамның сұлулығын айқындап, оның келбетінің кемшіліктерін көрінбейтін ету, бірақ радикалды әдістерден аулақ болу. Екі салада да қарапайым аппараттық технологияларды қолдануға болады.

Профилактикалық косметология адамның терісіне толыққанды күтім жасауды мақсат етеді. Оның мақсаты – терінің жастығын және сұлулығын ұзарту, экологияның ластануы, күн сәулесінің радиациясы, дұрыс тамақтанбау, стресс сияқты жағымсыз факторлардың әсерін азайту. Профилактикалық косметология келесі әрекеттерді қамтиды:

- Ертүрлі әдістермен организмді сауықтыру, белсенді өмір салтын насихаттау және қолдау, тамақтануды оңтайландыру, ұйқы және сергектік режимін дұрыс орнату, жүйке жүйесін нығайту.

- Шаш, тырнақ, бет және дене терісіне күнделікті күтімге арналған оңтайлы құралдарды таңдау және терінің тұтастығын бұзбайтын миостимуляция, лимфодренаж және басқа аппараттарды қолдану.

Эстетикалық косметологиямен дәрігер-косметологтар немесе жоғары медициналық білімі жоқ эстетистер айналыса алады. Бірақ эстетистер терінің тұтастығын бұзатын манипуляцияларды (контурлық пластика, мезотерапия, ботулотоксин инъекциялары, орташа және терең пилингтер, лазерлік тегістеу және т.б.), дерматологиялық ауруларды емдеуге және дәрі-дәрмектер тағайындауға құқығы жоқ.

Декоративті косметология косметикалық құралдар арқылы сыртқы келбеттің кемшіліктерін жасыру немесе адамның сұлулығын айқындауға бағытталған. Мұнда декоративті косметика, шаштараз өнері, маникюр, педикюр, стильді әзірлеу қолданылады.

Дәрігерлік косметология тері проблемаларын алдын алуға, диагностикалауға және емдеуге, сонымен қатар организмді сауықтыруға бағытталған.

Косметология қызметі эстетикалық және медициналық болып екі түрге бөлінеді. Эстетикалық косметология - бет пен денені күтудің әдістері, оған декоративті косметика, шаштараз өнері, маникюр, педикюр және стильді әзірлеу кіреді.

Медициналық косметология - тері мәселелерінің алдын алу, диагностика және емдеу, сондай-ақ бүкіл ағзаны емдеу үшін терапиялық немесе хирургиялық әдістерді қолдануға бағытталған.

Терапиялық косметология (дерматокосметология) тері ауруларын және оның құрамдас бөліктерін медициналық деңгейде емдейді. Бүгінгі таңда бұл салада косметикалық құралдарды қауіпсіздігін тексеру де маңызды міндеттердің бірі болып табылады.

Хирургиялық косметология эстетикалық (пластикалық) хирургия мен дерматохirurgияға бөлінеді. Дерматохirurgия - теріде туындаған немесе пайда болған косметикалық кемшіліктерді хирургиялық жолмен жоюға арналған. Оған мыналар кіреді:

- теріні лазермен тегістеу;
- операциялық дермабразия;
- фенол, трихлорсірке және гликоль қышқылдарымен терең пилинг жасау;
- түрлі қатерсіз ісіктерді жою;
- бет контурын пластикасы;

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы «Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		43/ - -2024 32 беттің 4 беті

- алтынмен күшейту;
- жасанды және табиғи шаштарды трансплантациялау.

Пластикалық хирургия - косметикалық және жасарту мақсатында бетті және денені хирургиялық жолмен өзгертумен айналысады.

Косметологиялық кабинет жабдықтары

Косметология кабинеті - косметолог-эстетисттің негізгі жұмыс орны. Оны ашу және жұмысын жүргізу белгілі бір құқықтық және санитарлық-эпидемиологиялық нормаларға сай реттеледі.

Косметология кабинетінің ауданы кемінде 12 шаршы метр болуы керек, ал жұмыс орындары көбейсе (2 және одан көп), әр қосымша орынға 8 шаршы метр қосылады. Суық және ыстық су, жақсы желдету және жарықтандыру қажет. Қабырғалар, еден және төбенің беттері тегіс болып, дезинфекциялау құралдарын қолданып ылғалды тазалауға мүмкіндік беруі керек. Кабинет ішкі жабдықтарына қолданылатын материалдарға Госсанэпиднадзор мекемесінің санитарлық-гигиеналық қорытындылары қажет.

Кабинет жылы әрі жайлы болуы маңызды. Ол үшін бежевый, шабдалы түстес немесе пастель реңктері таңдалады. Қабырғалар, жиһаз, косметикалық кресло, перделер немесе жалюзи бір-бірімен түстерге үйлескені жөн. Кабинеттің жабдыкталуы орындалатын процедураларға байланысты, бірақ жұмыс бастау үшін қажетті минимум бар. Әдетте, кабинет ортасына косметологиялық кресло қойылады, ол бет пен денеге байланысты негізгі процедуралар өткізу үшін қажет.

Төнге күтім жасау үшін биіктігі 75-85 см кушеткаларды қолдану ыңғайлы, сонымен қатар, дұрыс таңдалған орындықпен оларды бет массажы мен тазарту процедураларында да қолдануға болады. Кресло мен орындық биіктігін алдын ала реттеп қойған дұрыс, клиенттің көзінше биіктігін өзгертпеу ұсынылады. Креслоның бас жағына косметологқа арналған орындық қойылады. Орындық арқалығымен, кең әрі жайлы отыратын жерімен жабдықталған болуы керек. Ыңғайлы жылжу үшін доңғалақтары бар орындықтар ұсынылады. Сонымен қатар, орындықтың биіктігі реттелетін болғаны жөн. Кабинетте сүлгілер, керек-жарақтар мен шығын материалдарына арналған шкафтар, ілулі сөрелер, үстел үсті, раковина, кран, қоқыс пен кір киімдерге арналған шкаф орнатылуы керек. Бұл косметологтың басқа бөлмеге бармай-ақ, қажетті заттарды алуына, су толтырып, қолын жууына мүмкіндік береді.

Лампа-лупа – косметолог үшін тері бетіндегі ең ұсақ ақаулармен жұмыс істеуді қамтамасыз ететін маңызды құрал. Лампа-лупалар әртүрлі болады: қыстырмада, штативте, косметологтарға арналған лупа көзілдіріктері.

Вапоризатор – бет, кеуде және арқадағы теріні бумен немесе шөп тұнбалары қосылған бумен жұмсартуға арналған құрал. Вапоризатор таңдағанда, биіктігін және саптаманың бұрылуын реттеу мүмкіндігіне, сондай-ақ ыдыс материалына назар аудару керек: әйнек және пластмасса металға қарағанда аз төзімді.

Кабинетте әрдайым құралдарды өңдеуге арналған термостерилизатор, өңделген құралдарды сақтауға арналған ультракүлгін стерилизатор және ауаны стерильдеу үшін бактерицидтік рециркулятор (сәулелендіргіш) болуы тиіс.

Косметологиялық жабдықтар ұсынылатын процедураларға байланысты таңдалады. Косметологиялық комбайн – бұл бір құрылғыда бірнеше негізгі функциялары (дарсонваль, ионофорез, брашинг және т.б.) бар косметологиялық аппарат. Комбайндардың артықшылығы – олардың жинақылығы және жеке құрылғыларға қарағанда қолжетімді бағада болуы.

Сонымен қатар, кабинетте келесі заттар болуы қажет:

- құралдар (Уна қасықшасы, Видаль инесі немесе найза, шпатель, медициналық қайшы, қысқыш пинцет, қасқа арналған пинцет, корнцанг);
- дәрілік заттар (3% сутек тотығы ерітіндісі, этил спирті (96°), йодтың спирттік ерітіндісі, нашатыр спирті, антигистаминдік және жүрек препараттары);
- косметикалық құралдар – процедура түрлеріне байланысты;

- инвентарь (стерильді құралдарға арналған бикс, әртүрлі өлшемдегі табақшалар, бөтелкелер, баночкалар, өлшеуіш стақандар, құралдарды жібiтуге арналған ыдыс, кiр киiмдер мен қалдықтарға арналған ыдыстар);
- көйлек-көрпешелер (халаттар, бiр реттiк бас киiмдер, майлықтар, клеенкалар);
- шығын материалдары (косметикалық майлықтар, дисктер, спонждар, мақта, бинттер).

Асептика, антисептика, дезинфекциялау әдістері

Косметолог-эстетистің жұмысы теріге түрлі құралдарды қолдана отырып манипуляция жасаумен байланысты және микробтардың ағзаға түсуін толық болдырмау үшін асептика және антисептика ережелерін қатаң сақтау қажет.

Асептика деп микробтардың жараға енуінің алдын алу түсініледі. Ол үшін емшара кезінде пайдаланылатын барлық заттарды (құрал-саймандар, таңу материалдары және т.б.) алдын ала зарарсыздандырады. Асептиканың негізгі заңы былай: жарамен жанасатын нәрсенің бәрі бактериялардан еркін, яғни стерильді болуы тиіс.

Антисептика терідегі, жарадағы, патологиялық түзілімдегі немесе тұтастай ағзадағы микробтарды жоюға бағытталған іс-шаралар кешенін білдіреді.

Пайдаланылатын әдістердің табиғатына байланысты антисептика түрлерін бөліп көрсетеді: механикалық, физикалық, химиялық және биологиялық антисептика. Практикада әдетте антисептиктердің әр түрін үйлестіреді.

Механикалық антисептика - жұқтырылған және өмірге қабілетсіз тіндерді алып тастау, оны жүргізбеген кезде барлық басқа әдістер тиімсіз болып шығады.

Физикалық тәсіл - бұл сорғыш гигроскопиялық таңғыштарды қолдану, құрғақ жылудың әсері және рафолій сәулелену – ульт, лазер.

Химиялық антисептика - әртүрлі химиялық заттардың көмегімен науқастың жарасындағы, патологиялық ошағындағы немесе ағзасындағы микробтарды жою.

Мыналар бөлінеді: дезинфекциялық құралдар (асептикада аспаптарды өңдеу, қабырғаларды, едендерді жуу және т.б. үшін пайдаланылады) және антисептикалық құралдардың өзі (сыртқы, теріні, қолды өңдеу, жаралар мен шырышты қабаттарды жуу үшін).

Биологиялық антисептика - тікелей микроорганизмдерге әсер ететін, сондай-ақ адам ағзасы арқылы әсер ететін биопрепараттарды қолдану. Мұндай препараттарға: антибиотиктер мен сульфаниламидтер, ферментті препараттар, бактериофагтар - бактерияларды жегіштер, антитоксиндер жатады.

Асептика мен антисептиканың барлық талаптарына жауап беретін кабинетте тазалықты сақтау үшін үй-жайды, құралдарды санитарлық ережелер мен нормаларға сәйкес өңдеу қажет. Аталған іс-шаралардың бірнеше кезеңдері бар: дезинфекциялау, тазалау және стерильдеу.

Дезинфекция әрқашан тазартудан бұрын жүргізілуі тиіс, өйткені персоналдың жұқпалы ауруларды жұқтыруының алдын алатын дәл осы рәсім.

Дезинфекция - бұл жұқпалы аурулардың қоздырғыштарын жоюға және сыртқы орта объектілеріндегі токсиндерді бұзуға бағытталған іс-шаралар кешені. Дезинфекция микроорганизмдердің санын қолайлы деңгейге дейін азайтады, бірақ оларды толық жоймауы да мүмкін. Профилактикалық, ағымдағы және қорытынды дезинфекциялауды ажыратады.

Жұмыста сұлулық салонының кез келген жерінде пайдаланылатын барлық құрал-саймандар мен шығыс материалдары (егер олар көп рет пайдаланылатын болса) дезинфекциялануы тиіс.

Электродтар, қайшылар, тарақтар, щеткалар, аспаптардың сымдары, аспаптардың беті. Залалсыздандыру іс-шаралары салонның барлық үй-жайларында жүргізілуі тиіс. Дезинфекция жүргізу үшін негізінен әртүрлі химиялық құралдар қолданылады.

Тиімді дезинфекциялау құралы бактерияларға, саңырауқұлақтарға және вирустарға әсер етуі тиіс. Препараттың әсер ету уақыты қысқа болғаны маңызды. Қазіргі заманғы дезинфекциялау құралы металдардың коррозиясын тудырмауы және медициналық жабдықтың құрамына кіретін басқа да материалдарды зақымдауы, органикалық заттардың (қан, сілемей, несеп және т.б.) қатысуымен белсенділікті сақтауы, адамдарға улы және аллергиялық әсер етпеуі тиіс.

Мұндай құралдардың құны, ал кейбір жағдайларда оларды қолдану үшін жабдықтардың құны да маңызды сипаттама болып табылады.

Теріні күту

Тері күнделікті үлкен жүктемеге ұшырайды. Көбінесе адамға «беріледі», өйткені оны дененің басқа бөліктерінен айырмашылығы киіммен қорғауға болмайды. Сондықтан теріні кез келген жаста күту қажет. Бұл оның денсаулығын ғана емес, эстетикалық келбетін де сақтауға мүмкіндік береді. Егер ол мінсіз болса, онда дұрыс күтім оның жағдайын қолдайды. Проблемалық терінің сапасын күн сайын оған қамқорлық жасау арқылы айтарлықтай жақсартуға болады.

Әрине, барынша тиімді болу үшін кәсіби мамандардың көмегі қажет - тазалау, күтім жасау, жасарту шаралары. Алайда, адамды үйде күту бәрібір қажет - ол нәтижені қолдауға көмектеседі.

Максималды әсерге жету үшін кәсіби маманның көмегі қажет – тазарту, күтім жасау, жасарту шаралары маңызды. Дегенмен, үй жағдайындағы бет күтімі де қажет, ол нәтижені қолдауға көмектеседі.

Тері түрлері

Төрт түрлі тері түрі бар:

1. Қалыпты – орташа қалыңдықта, тегіс түсті, температура ауытқулары мен қоршаған ортаның басқа жағымсыз әсерлеріне төзімді, қабынуға бейім емес, майлы жылтыры жоқ, тесіктері кішкентай.

2. Құрғақ – жұқа, күңгірт, сезімталдығы жоғары, май бездерінің белсенділігі төмен болғандықтан, жиі құрғап кетеді, қабыршақтанып, тітіркенуге бейім келеді, қартаю белгілері кейде 25 жастан кейін байқалады.

3. Майлы – тығыз, қалың, кеңейген тесіктері мен жоғары май бөлінуі бар, жиі майлы жылтырмен көрінеді, комедондар (қара нүктелер мен ақ жабық кистозды түзілістер) мен безеулердің пайда болуына бейім, бірақ басқа түрлерге қарағанда ұзақ уақыт бойы жас көрінеді.

4. Комбинирленген – бірден екі түрді біріктіреді, мысалы, кейбір аймақтарда майлы (құрғақ), ал басқаларында қалыпты.

Қалыпты теріге стандартты тазарту, тонизация, ылғалдандыру және қоректендіру жеткілікті. Құрғақ тері басқа түрлерге қарағанда көбірек ылғалдандыруды және қоректендіруді қажет етеді. Оған арналған құралдарды жұмсақ, тітіркену тудырмайтын етіп таңдау керек. Майлы теріге көп көңіл бөлу қажет, әсіресе тазарту мен маттауға. Бұл үшін апта сайын, мысалы, саз негізіндегі маскаларды қолдану керек – олар тесіктерді тарылтып, майлы жылтырды кетіреді, қосымша тазартуды қамтамасыз етеді. Комбинирленген теріге күтім құралдарын біріктіріп қолдану қажет. Құрғақ аймақтарға қосымша ылғалдандырғыш крем жағылады, ал майлы аймақтарға матирлеуші құрал қолданылады. Қабыну пайда болған жағдайда, антибактериалды және құрғататын құралдарды нүктелі түрде қолданады.

4. Иллюстрациялық материал: презентация.

5. Әдебиет: 1-қосымшада ұсынылған.

6. Бақылау сұрақтары:

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы		43/ - -2024
«Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		32 беттің 7 беті

1. Косметология туралы негізгі түсініктер.
2. Косметология туындауы мен даму тарихы.
3. Косметология жайлы түсініктер мен терминдер.
4. Косметикалық құралдардың классификациясы.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы «Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		43/ - -2024 32 беттің 8 беті

№ 2 ДӘРІС

1. Тақырыбы: Дәрілік косметикалық препараттарды қолдану қағидаттары.

2. Мақсаты: білім алушылар дәрілік түрлер технологиясының міндеттері мен негізгі бағыттарын меңгеру керек.

3. Дәріс тезистері:

Космецевтика немесе дәріханалық косметика косметикалық және фармацевтикалық өнімдердің қасиеттерін біріктіре отырып, белсенді ингредиенттердің ғылыми дәлелденген концентрациясы арқасында тиімділіктің жоғары деңгейін ұсынады. Бұл косметика сегменті акне, гиперпигментация, терінің қартаюы және сезімталдық сияқты нақты тері мәселелерін шешуге бағытталған. Космецевтика өнімдері көбінесе дерматологтардың қатысуымен жасалады және клиникалық сынақтардан өтеді. Ол дәріханаларда, арнайы дүкендерде және кейде сұлулық салондарында сатылады, бұл оның сезімтал немесе проблемалы теріге арналған медициналық маңыздылығы мен қауіпсіздігін көрсетеді.

Шығару формасына байланысты косметика

Сұйық

Сұйық косметиканың ағымды консистенциясы бар және ол көбінесе тониктер, лосьондар, мицеллярлы су, көзге арналған сұйық сүрме және жеңіл макияж негізі түрінде ұсынылады. Бұған шампуньдер, душқа арналған гельдер де кіреді. Мұндай косметика қолдануға ыңғайлы, оңай жағылады және теріге немесе шашқа біркелкі таралып, белсенді компоненттердің жылдам әрекетін қамтамасыз етеді. Сұйық косметика күшті концентрленген болуы мүмкін немесе құрамында көп мөлшерде су немесе басқа еріткіштер бар, сондықтан оны жаңартуды немесе жеңіл ылғалдандыруды қажет ететін теріге қолдануға болады.

Май тәрізді (крем тәрізді)

Қою, қанық текстурасы бар, бұл оны теріге қарқынды күтім мен қоректендіру үшін тамаша етеді. Мұндай форма белсенді компоненттердің теріде ұзақ тұруына мүмкіндік береді, бұл терең сіңуге және ұзақ ылғалдандыруға ықпал етеді. Май тәрізді өнімдер көбінесе құрғақтықты, терінің жас ерекшеліктерін емдеу үшін және қолайсыз ауа райы жағдайында қорғаныс қабаты ретінде қолданылады.

Қатты

Бөлме температурасында пішіні мен тығыздығын сақтайтын өнімдерді қамтиды, мысалы, далаптар, қапталған ұнтақтар, сондай-ақ кейбір дезодоранттар мен сабын түрлері. Қатты косметикалық құралдар ұзақ сақтау мерзімін және төгілмей тасымалдау ыңғайлылығын қамтамасыз етеді. Олардың құрамында қажетті қаттылық пен жағылу үшін әртүрлі балауыздар, майлар болуы мүмкін.

Ұнтақ тәрізді

Ұнтақ тәрізді косметикаға құрғақ өнімдер, мысалы, ұнтақтар, көз бояуы, румян және құрғақ сусабындар жатады. Бұл құралдар теріні күңгірттеу, түстік екпін жасау және макияжда текстуралық әсерлер жасау үшін өте қолайлы. Ұнтақтар жеңіл және ауадай немесе ұсақталған бөлшектер мен қосылған байланыстырушы заттарға байланысты тығыз болуы мүмкін.

Балауыз тәрізді

Балауыз тәрізді косметика тығыз және көбінесе жабысқақ текстурасымен сипатталады. Мұндай өнімдерге, мысалы, депиляция құралдары, кейбір далаптар, ерінге арналған бальзамдар және күтім кремдері кіреді. Балауыз компоненттері, мысалы, ара балауызы немесе карнауба балауызы, теріде ылғалды ұстап, сыртқы әсерлерден қорғауға көмектесетін қорғаныш қабатын жасайды.

Аэрозольді

Аэрозольді косметика баллондардан қысыммен шашыратылады. Оған дезодоранттар, шашқа арналған лактар, денеге арналған спрейлер және күннен қорғайтын құралдар жатады. Аэрозольдің басты артықшылығы – жеңіл әрі біркелкі жағылуы, сондай-ақ тез кебуі. Дегенмен, аэрозоль косметикасын қолдану кезінде сақтық шараларын сақтау керек, себебі аэрозоль бөлшектерін жұту денсаулыққа зиян келтіруі мүмкін.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы		43/ - -2024
«Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		32 беттің 9 беті

Құрамы бойынша косметика

Табиғи/органикалық косметика

Табиғи немесе органикалық косметикада өсімдіктер, минералдар және кейбір жағдайларда жануарлардан алынатын өнімдер (этикалық нормалар сақталған жағдайда) сияқты табиғи көздерден алынған ингредиенттер қолданылады. Бұл өнімдерде синтетикалық консерванттар, бояғыштар, хош иістендіргіштер және басқа химиялық қоспалар болмайды.

Синтетикалық косметика

Синтетикалық косметика құрамында жасанды жасалған компоненттер, мысалы, консерванттар, хош иістендіргіштер, бояғыштар және эмульгаторлар бар өнімдерді қамтиды. Бұл ингредиенттер зертханаларда әзірленеді және әртүрлі текстура, реңк және ұзақ сақталу мерзімін қамтамасыз ете алады.

Комбинирленген косметика

Комбинирленген косметика табиғи және синтетикалық косметика арасындағы аралас түрі болып табылады, құрамында органикалық және зертханада әзірленген компоненттер бар.

Функционалдық әрекеті бойынша косметика

Күтім косметикасы

Күтім косметикасы тері мен шашқа күтім жасауға бағытталған және олардың сыртқы түрін жақсартуға және қартаю белгілерін кешеуілдетуге арналған. Бұл санатқа бет және дене кремдері, маскалар, лосьондар, сарысулар, шашқа арналған кондиционерлер және майлар жатады.

Гигиеналық косметика

Гигиеналық косметика дене мен бетке күнделікті күтім жасауға арналған, оның мақсаты – терінің тазалығын, балғындығын және денсаулығын сақтау.

Декоративті косметика

Декоративті косметика сыртқы келбетті жақсартуға және белгілі бір образды жасауға арналған.

Қорғаныс косметикасы

Қорғаныс косметикасы күннен қорғайтын және қоршаған ортаның зиянды әсерлерінен (мысалы, ауаның ластануы немесе төмен температура) қорғауға арналған құралдарды қамтиды.

Емдеу-профилактикалық косметика

Емдеу-профилактикалық косметика тек күтім жасау үшін ғана емес, сонымен қатар терінің косметикалық ақауларының алдын алу немесе азайту үшін арналған.

Арнайы косметика

Арнайы косметика – нақты процедуралар немесе тапсырмаларға арналған өнімдер.

Жыныс және жас ерекшелігі бойынша косметика

Балаларға арналған косметика

Балалар косметикасы нәрестелер мен балалардың нәзік және сезімтал терісін ескере отырып әзірленеді.

Әйелдерге арналған косметика

Әйелдер косметикасы әртүрлі жастағы әйелдер терісінің қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін кең ауқымды өнімдерді қамтиды.

Ол теріні күтуге арналған тазартқыш заттар, тониктер, кремдер және серумдар сияқты өнімдерді, сондай-ақ макияж жасауға арналған сәндік косметиканы қамтуы мүмкін. Әйелдер косметикасында жиі терінің қартаюымен күресуге, ылғалдандыруға, тамақтануға және сыртқы факторлардан қорғауға бағытталған белсенді компоненттер бар. Сондай-ақ, ол шашты нығайтатын және кірпіктің өсуін ынталандыратын көз контурына арналған құралдар сияқты арнайы өнімдерді қамтуы мүмкін.

Ерлерге арналған косметика

Ерлер косметикасы ерлер терісінің ерекшеліктеріне бейімделген, ол, әдетте, майлырақ және әйелдерге қарағанда қалыңдау және жиі қырынудан тігіркенеді. Ерлерге арналған өнімдерге қырынуға арналған құралдар, қырынғаннан кейін, тазартатын гелдер мен көбіктер, ылғалдандыратын және қоректендіретін кремдер, сондай-ақ шампунь және шашқа арналған кондиционерлер кіреді. Ерлер косметикасы қаптаманың анағұрлым қысқа және батыл дизайнына ие, ал иістері көбінесе ағаш немесе дәмді, маскулинизмді баса көрсету үшін. Ерлер косметикасының құрамында сондай-ақ шаршау және қартаю белгілерімен күресетін

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы «Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		43/ - -2024 32 беттің 10 беті

компоненттер бар, бірақ бұл ретте олар қолданудың тиімділігі мен практикалылығына неғұрлым шоғырланған.

Егер косметикалық заттарды жағудың қарапайым ережелерін сақтасаңыз, бет терісіне күтім жасауды әлдеқайда жағымды және пайдалы етуге болады. Бәлкім, сіздер кейбіреулерін білесіздер, тіпті сақтайсыздар, ал кейбіреулерін тіпті білмегенсіздер де. Бүгін негізгі мәселелерді қарастырайық.

1-қағида. Теріні дайындау

Теріні дайындаудың негізгі кезеңі - тазарту. Кез келген тазартқыш зат - гель, мусс және тіпті косметикалық сүт - жағар алдында көбіктендіру немесе қолда сүрту керек. Осылайша, тері майын еріту және терідегі ластануды жою процесі әлдеқайда тиімді болады. Мұны жеңіл айналма қимылдармен жасаймыз, теріні мұқият массалап, құлақ аймағын да ұмытпаймыз. Құралды жуғаннан кейін теріні аздап ылғалдандыру керек, ол аздап ылғалды болуы тиіс.

2-қағида. Ылғалдандыру және тамақтандыру

Барлық қоректік және ылғалдандырғыш маскалар, кремдер немесе сарысулар ылғалды және сумен немесе тоникпен тазартылған теріге жағылуы тиіс. Бет және мойын терісіне арналған препараттың саны бойынша жалпы қабылданған стандарттар мынадай:

- Маска - 3-4 мл
- Сарысу - 0,5-1 мл
- Бет кремі - 1 мл
- Көзге арналған крем - 0,5 мл

Маталық маскалар бұған жатпайды - оларды тазартылған және құрғақ теріге жағамыз. Бұл ретте бетпердені мұқият тегістеп, массаж сызықтарын аздап қағып және толық сіңуін күтеміз.

3-қағида. Гоммаж/Скраб

Бұл терең тазартуға арналған құралдар күн сайын емес, аптасына 1-2 рет ғана пайдаланылады, бірақ сондай-ақ дұрыс қолдануды талап етеді. Проблемалы, сезімтал және тітіркенген тері кезінде скраб қажет емес. Оны неғұрлым жұмсақ құрал - гоммажбен ауыстыруға болады.

Скрабты таза, майсыз және ылғалды теріге жағамыз. Жеңіл (басусыз) қимылдармен 1-2 минут бойы массаж жасаңыз, содан кейін жуыңыз.

Гоммаж бетте құрғап қалуы тиіс, содан кейін оны теріден жеңіл сырғымалы қимылдармен алып тастау керек. Сырғанау кезінде массаж сызықтарымен - төменнен жоғары қарай жүріңіз.

4-қағида. Траекториялар

Құралдарды бетінен алып тастау және теріге бейберекет емес, белгілі бір траекториялар бойынша: орталықтан периферияға дейін жеңіл айналма қозғалыстармен немесе анық тура жағу қажет. Бұл қимылдар теріні бір уақытта массалауға және лимфаны белсендіруге көмектеседі.

• Көздер: сұйық косметикалық заттарды (тазартатын немесе ылғалдандыратын) мақта дискісіне немесе саусақтардың жастықшаларына салыңыз, ал одан әрі теріге қысым жасамай, төменгі қабақ бойынша көздің сыртқы шетінен ішкі жағына қарай жұмсақ жүргізіңіз. Жоғарғы қабағымен керісінше: ішкі жиегінен сыртқы жиегіне. Косметиканы көзден толық алғанға немесе ылғалдандырғыш затты сіңіргенге дейін 1-2 рет қайталаңыз.

• Бет: Мақта дискісінің немесе қолдың траекториясы массаж сызықтары бойынша - орталықтан периферияға қарай анық жүреді.

• Маңдайында - маңдайдың орталық бөлігінен көлденең сызық бойынша периферияға.

• Мұрынның ортасынан құлақтың жоғарғы шетіне дейін.

• Мұрын қанатынан - тіреуішке.

• Ауыз бұрышынан - құлақ зәріне.

• Иектен жақтың төменгі шетімен төменгі жақтың бұрышына, одан әрі - мойынның бүйір бетімен кілтекке қарай қозғаламыз.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы		43/ - -2024
«Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		32 беттің 11 беті

4. Иллюстрациялық материал: презентация.

5. Әдебиет: 1-қосымшада ұсынылған.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Дәрілік препарат принциптері.
2. Дәрілік заттардың технологиясы.
3. Косметикалық дәрілік заттардың қолданылуы.

№ 3 ДӘРІС

- Тақырыбы:** Тері косметикалық күтімнің нысаны ретінде. Косметикалық құралдар түрінде өнеркәсіпте шығаратын гигиеналық және декоративті өнімдер.
- Мақсаты:** білім алушылар дәрілік түрлер технологиясының міндеттері мен негізгі бағыттарын меңгеру керек.

3. Дәріс тезистері:

Өркім әдемі былғары туралы армандайды. Біз осы арманға жету үшін орасан күш-жігерімізді, уақытымыз бен ақшамызды жұмсауға, косметологтар мен пластикалық хирургтерге баруға, түрлі процедураларды сынап көруге, қымбат крем сатып алуға дайынбыз - тек идеалға жету үшін ғана. Бірақ кейде біздің теріміз жақсы көрінуі үшін бірнеше қарапайым қадам жасау жеткілікті болып шығады.

Теріні қатты тазалауды тоқтату

Әдемі таза тері үшін күресте біз таяқтан асып кетеміз. Жууға арналған агрессивті құралдарды пайдаланамыз, содан кейін тері шынымен де таза болады деп ойлаймыз, жиі «қырылдайды» деген сөзді естуге болады. Бұл бізге нені білдіреді? Терінің барлық қорғаныш қабаты жуылғандықтан, ол құрғап, қалпына келу үшін белсенді түрде май өндіре бастайды. Нәтижесінде бұл әжімдердің ерте пайда болуына, акне мен қабыну элементтерінің пайда болуына әкеледі. Скрабтарды тым белсенді пайдаланғанда да осындай нәтижеге қол жеткізуге болады. Егер сізде құрғақ, сезімтал немесе қабыну процесіне бейім тері болса, скрабтар сізге мүлдем тыйым салынады.

Механикалық тазартуға арналған түрлі құралдар теріге одан да агрессивті әсер етеді: абразивті губкалар, теріге арналған щеткалар, олар біздің бетімізге аяусыз әсер етеді.

Осының бәрі терінің үстіңгі қабаттарының микрозақымдануының қалыптасуына әкеледі, нәтижесінде ол өрескел болады, онда қабыну элементтері пайда болады.

Қалай дұрыс?

Өлген жасушаларды қабықтау, «қара нүктелерден» арылу және бет түсін тегістеу үшін қышқылдары бар тазартқыш заттар ең тиімді әсер етеді. Косметологтан теріңіздің түріне арналған оңтайлы тазартқышты таңдауды сұраңыз.

Акне кезінде өзін-өзі емдеумен айналыспаңыз

Терісіндегі «қара нүктелер» де ешкімді қуантпайды. Акнені емдеуді дерматолог-дәрігер немесе косметолог жүргізуі керек. Емдеу әрқашан кешенді тәсілді талап етеді, және ең алдымен дәрігер биохимиялық қан талдауын, іш қуысының ультрадыбыстық зерттеуін ұсынады, паразиттерге тексеруден өтуге бағыт береді, қажет болған жағдайда иммунолог, гастроэнтеролог, гинеколог немесе эндокринологқа жібереді. Тек асқазан-ішек жолдарында, бауырда, несеп-жыныс жүйесінде және басқа да мәселелердің жоқтығы анықталғаннан кейін ғана ем тағайындалады.

Акнені емдеу тәсілі аурудың ауырлығына, таралуына, пациенттің жасына және жынысына байланысты өзгереді. Акне көбінесе гормондық бұзылулардан туындайтындықтан, оларды емдеуде әдетте гормоналды препараттар (тек қыздар үшін) және ретиноидтар (қыздар мен ерлерге де) қолданылады. Барлық дәрі-дәрмектер толық тексеруден кейін және дәрігердің тұрақты бақылауымен тағайындалады. Контрацептивтерді таңдау пациенттің ағзасының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, гинеколог және дерматолог бірлесіп жүзеге асырады.

Ретиноидтар – бұл акнені емдеу үшін арнайы жасалған А дәруменінің синтетикалық аналогы. Ретиноидтар көп жағдайда 5-6 жылға дейін тұрақты ремиссияға қол жеткізуге мүмкіндік береді. Барлық түрдегі безеулерде жергілікті ем тағайындалады. Препараттың таңдауы безеудің ауырлық дәрежесіне және бөртпелердің сипатына байланысты. Акнені арнайы емдеуден бөлек, дәрігер аурудың бастапқы себебін жоюмен айналысады: асқазан-ішек жолдарының қызметін қалыпқа келтіретін дәрі-дәрмектерді тағайындау, паразитозды емдеу, комедоногендік әсері жоқ (тері тесіктерін бітпейтін) косметиканы дұрыс таңдау, жеке гигиена жүйесін түзету.

Күнге күйге болмайды

Біз бұл тақырыпты журналымыздың беттерінде бірнеше рет көтерген едік. Бірақ оны тағы қайталаудан артық болмайды: күн – біздің теріміздің ең қатерлі жауларының бірі! Артық ультракүлгін әсері фотокартаюға, гиперпигментацияға әкеледі, теріні жұқартады және құрғатады. Ең өкініштісі, бұл зақымдар біртіндеп жиналады және сіз ұзақ уақыт бойы күн ванналарынан ләззат алуыңыз мүмкін, бірақ бір сәтте теріңіздің сапасы күрт нашарлап кеткенін байқайсыз: көптеген әжімдер пайда болады, серпімділігі жоғалады, жағымсыз дақтар көрінеді. Күн сәулесінің әсерінен туындаған салдардан арылу өте қиын.

Бүгінгі таңда көптеген тексерілген, сертификатталған және сенімді препараттар мен әдістер бар, олар денсаулыққа қауіп төндірмей қажетті нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік береді. Кез келген тері проблемасын шешуге тиімді және қауіпсіз құралды таңдау үшін косметолог-дәрігерге жүгініңіз.

Гигиенаға көңіл бөлу

Барлығына теріні үнемі тазалау қажет екені белгілі. Ал біздің терімізбен үнемі байланыста болатын басқа заттар туралы кейде ұмытып кетеміз.

Телефон экраны

Телефон экранын арнайы сүлгілермен үнемі сүртіп тұрыңыз. Телефонда дәретхана отырғышынан да көп бактерия жиналатыны дәлелденген! Егер сіз бәрі теріңізде пайда болуын және жоғары ықтималдықпен тері тітіркенуін қаламасаңыз, телефоныңыздың тазалығына мән беруді дағдыға айналдырыңыз.

Косметика қылқаламдары мен губкалары

Барлық макияж құралдарын үнемі мұқият тазалап тұру қажет. Қылқаламдар мен спонждар үнемі біздің терімізбен байланыста болады, оларда тері майы, шаң, косметиканың қалдықтары жиналады – бұл микробтар үшін тамаша орта. Сондықтан барлық қылқаламдарды жуып, жақсылап кептіруге уақыт бөліңіз. Спонждар мен губкаларды жуғаннан кейін, қосымша дезинфекциялау үшін оларды бір минутқа микротолқынды пешке қоюға болады.

Жастықтар

Жастықтар үнемі бетімізбен тікелей байланысады, сондықтан жастық жапқыштарында тері майы, шаң, бет кремдерінің қалдықтары жиналатынын ұмытпаңыз. Жастық жапқыштарын үнемі ауыстырып тұрыңыз – теріңізде ешқандай проблемалар болмаса, аптасына кемінде бір рет, ал теріңізде қабыну элементтері болса, үш күнде бір рет. Жастық жапқыштарын табиғи маталардан таңдағаныңыз жөн: мақта, зығыр, жібек.

Шапкалар

Күз-қыс мезгілдерінде маңдайда, бетте тітіркену мен қабыну байқалуы мүмкін. Бұл шапкалар, шарфтар мен капюшондармен байланысты болуы мүмкін, олар бізді суықтан қорғайды. Әрине, біз басымызды жабусыз суықта жүрмеңіз деп айтпаймыз, бірақ шапкалар мен шарфтардың қаншалықты жиі жуу қажеттілігіне назар аударыңыз. Сонымен қатар, шапка материалына да мән беріңіз – кейбір материалдар теріге тітіркену тудыруы мүмкін.

Біздің қарапайым кеңестеріміз сізге мінсіз теріге қадам басуға көмектеседі деген үміттеміз!

Күнделікті теріге күтім жасау төмендегі жай қадамдарды күрделі көрсетеді:

1. Тазалау. Таңертең және кешке жұмсақ тазартушы құралмен бетіңізді жуыңыз. Бұл міндетті қадам – біз үлкен қалада өмір сүреміз, теріде шаң, лас, май, тер жиналады. Әр кеште макияжды тазалау өте маңызды, ешқашан макияжбен ұйықтамаңыз – бұл теріге өте зиянды! Макияжды арнайы құралдармен, мицеллярлы су немесе гидрофильді май арқылы алып тастаған жөн.
2. Тоник қолдану. Жуынғаннан кейін бетіңізді тоникпен сүртіңіз. Бұл теріні қосымша тазалап, оған күтім жасайды. Тоник тек қалған ластықты жоюға ғана емес, сонымен

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы		43/ - -2024
«Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		32 беттің 14 беті

қатар тесіктерді тазалап, терінің реңін және құрылымын тегістейді, бұл әрі қарайғы күтімді тиімді етеді. Тоникті теріңіздің ерекшеліктерін ескере отырып таңдаңыз: проблемалық теріге қышқылдармен, дәрумендермен немесе майлармен.

4. Иллюстрациялық материал: презентация.

5. Әдебиет: 1-қосымшада ұсынылған.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Тері жамылғысының негізгі құрылымдық және функционалдық ерекшеліктері.
2. Тері қосалқыларының құрылымы: тырнақ, тер және май бездері.

№ 4 ДӘРІС

- Тақырыбы:** Косметикалық құралдар технологиясында қолданылатын қосымша заттар. Номенклатура. Жіктелуі
- Мақсаты:** білім алушылар дәрілік түрлер технологиясының міндеттері мен негізгі бағыттарын меңгеру керек.

3. Дәріс тезистері:

Мақалада әртүрлі мақсаттағы қазіргі заманғы косметикалық құралдардың құрамында негізгі және қосалқы компоненттерді пайдалану туралы деректер жинақталып, жүйеленген. Соның негізінде косметикалық өнім дайындалатын өнімдер мен заттар қарастырылды. Түйінді сөздер: негізгі заттар, қосалқы заттар, косметология.

Косметикалық құралдардың көпшілігі табиғи немесе синтетикалық заттарға негізделген күрделі көп компонентті жүйелер болып табылады. Косметикалық заттардың құрамындағы қосалқы және биологиялық белсенді заттар шығарылу нысанын, әрекетінің бағытын, сондай-ақ тері түрін ескере отырып іріктеледі. Косметикалық құралдар өндірісінде пайдаланылатын қосалқы компоненттер дәстүрлі түрде олардың мақсатына қарай жіктеледі: эмульгаторлар, құрылым түзгіштер, пластификаторлар, антиоксиданттар, консерванттар және т.б., сондай-ақ химиялық табиғаты бойынша (майлар және май тәрізді заттар, жоғары молекулалы май қышқылдары және спирттер, төмен май қышқылдары мен спирттер, төмен молекулалы спирттер мен қышқылдар, сілтілі заттар және т.б.)

Малдың майлы негіздеріне ланолин, шошқа майы, балық майы жатады. Ланолин (*Lanolinum, Adeps lanae*) - қойлардың тері майының негізгі компоненттері болып табылатын және қойдың жүнін жуу кезінде өндірілетін жануарлар майы.

Шошқа майы

(*Axungia Porcina, Adeps ssepus*) - жеңіл жағылатын және тері бетіне біркелкі таралатын, жақсы төзімді, жоғары өткізгіш қасиеттерге ие қатты май.

Балық майы (Oleum jecoris Ase) - әдетте треска балықтарының (треска, пикша, сайда) бауырынан алынады. Оның құрамында А, В, Е дәрумендері, аз мөлшерде йод, бром, хлор, күкірт және фосфор бар. Липидтердің дерматологиялық құндылығы мынада: олар май бөлінуі бұзылған кезде тері майын алмастыра алады және сол арқылы терінің қалыпты су балансын сақтайды, оны зиянды атмосфералық әсерлерден және температураның өзгеруінен қорғайды. Май және тер бездерінің жинақталған құпияларын еріте отырып, липидті өлшенген күйінде ұстайды. Май және тер бездерінің жинақталған құпияларын еріте отырып, липидтер тозаң бөлшектерін өлшенген күйінде ұстайды, бұл олардың жойылуына ықпал етеді. Өсімдік майлары таза күйінде де, май болтушқасының құрамдас бөлігі ретінде де пайдаланылады. Таза күйінде оларды теріні жұмсарту, зақымдану ошақтарын шаңнан, ластан, қабыршақтардан, қабыршақтардан тазарту үшін пайдаланады. Бірқатар авторлардың зерттеулері бойынша өсімдік майлары терінің эпидермалдық тосқауылы арқылы диффузиялық және түк фолликулдарының аузы бойынша өтетіндігі анықталды. Өрік және кастор майлары ең көп ену қабілетіне ие. Өсімдік майлары терінің липолитикалық белсенділігін арттыратыны белгілі. Оларды терінің май алмасуын қалыпқа келтіретін препараттар құрамында пайдалану орынды. Фосфолипидті негіздердің құрамында фосфолипидтер (фосфатидтер) бар - молекуласына фосфор кіретін май тәрізді заттар. Фосфолипидтер құрамына басқа қышқылдармен қатар қалыпты қажетті алмастырылмайтын май қышқылдары - линоль, линолен және арахид қышқылдары кіреді.

Лецитин - соя бұршағынан немесе жержаңғыдан экстрагирленетін фосфолипид. Косметикалық заттардың құрамындағы лецитин (1-3%) терімен тез сіңіріледі және жұмсартатын, ылғалдандыратын және сергітетін әсер етеді. Айқын беттік-белсенді қасиеттерінің арқасында лецитин майлы, оның ішінде биологиялық белсенді заттардың эпидермиске тереңірек енуіне ықпал етеді. Лецитиннің антиоксиданттық қасиеттері туралы деректер бар. Лецитиннің жетіспеушілігі оның микробтық бүлінуге және ауаның оттегімен тотығуға ұшырауы болып табылады. Осыған байланысты оны косметикалық препараттарда тек тиімділігі жоғары консерванттар мен антиоксиданттар енгізілген жағдайда ғана пайдалануға болады.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы «Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		43/ - -2024 32 беттің 16 беті

Минералды майлы негіздерге вазелин майы, минералды майлар, нафтандық мұнай, ұшатомды спирт глицерин, сары вазелин, қатты парафин, озокерит жатады. Вазелин майы - керосинді бөлу нәтижесінде алынатын мұнайдың тазартылған фракциясы. Минералды майлар төзімді, ыдырамайды, теріні тітіркендірмейді, сіңбейді, айқын кератопластикалық әсерге ие және эрозиялық және эрозиялық-язвалық тері зақымданулары кезінде жақсы эпителизациялаушы әсер көрсетеді. Нафталандық мұнай (Naphthalanum liquidum raffinatum) - көмірсутектер мен шайырлардың күрделі қоспасы. Ол қою сироп тәріздес қара сұйықтық, жасыл флуоресценциямен, ерекше иісі мен әлсіз қышқыл реакциясымен сипатталады. Нафталандық мұнай мен нафталан тері мен кілегей қабықтарға жұмсартатын, тарататын, дезинфекциялайтын, қышу мен ауырсынуды жеңілдететін әсер етеді. Минералды майлар ылғалдандыратын формулаларда тиімді пайдаланылады, себебі олар тері бетінен ылғалдың жоғалуын болдырмайтын жұқа қорғаныш қабықшасын түзеді. Парафинді көмірсутектер тері арқылы нашар сіңеді, бұл оларды тазартатын және массаждық құралдарда қолдануға мүмкіндік береді.

Ұшатомды спирт глицерин (Glycerinum) - мөлдір, қою, гигроскопиялық тәтті дәмі бар сұйықтық. Ол қоспаларды белсенді түрде араластырып, оларды ұзақ уақыт бойы суспензияда ұстап тұрады, ұнтақтардың теріге біркелкі таралуын қамтамасыз етеді. 30%-ға дейінгі сұйылтылған ерітінділер түрінде глицерин теріге оңай сіңіп, экстерорецепторларды тітіркендіріп, қан айналымын жақсартады, бұл теріні жұмсартуға ықпал етеді. Алайда, глицеринді жоғары концентрацияда ұзақ уақыт қолдану терінің қоңырқайлануына және безеулердің пайда болуына әкелуі мүмкін.

Сары вазелин (Vaselinum flavum) және химиялық түрде ағартылған ақ вазелин (Vaselinum album) - мұнайды айдау арқылы алынатын көмірсутектер. Ол таза күйінде тек беткейлік әсері бар жақпамайлар үшін - дезинфекциялайтын, кералитикалық, гиперкератоз бен қабықтарды жою үшін қолданыла алады.

Восқтар - химиялық құрамдары мен шығу тегі әртүрлі, негізінен табиғи өнімдер, олардың қасиеттері бал арасының балауызымен ұқсас. Восқтар мен балауызға ұқсас заттар майлы консистенциялы жақпамайлар - цераттарды дайындау үшін қолданылады. Бұл негіздер, майлардан айырмашылығы, бұзылмайды, теріні тітіркендірмейді. Оларға сары немесе ақ балауыз, спермацет, балауызды және спермацетты жақпамайлар жатады. Соңғы жылдары табиғи балауыздардың жағымсыз органолептикалық қасиеттерінен айырылған, эмульгирлеуші қабілеті жоғары жасанды балауыздар мен арнайы жартылай фабрикалар әзірленді.

Синтетикалық негіздер басқа препараттарға қарағанда бірқатар артықшылықтарға ие. Олар теріге жақсы сіңеді, оңай сіңіп, тері бетінде оңай жойылады, тотығып немесе ыдырамайды, тіпті сезімтал теріні де тітіркендірмейді, арзан. Синтетикалық негіздер теріні артық майландырмайды, булануға кедергі жасамайды және жақсы эмульгирленеді. Қазіргі уақытта полиэтиленгликольдерден (этиленоксидті полимерлер), силиконсыз негіздерден (полиорганосилоксанды), целлюлоза туындыларынан алынған негіздер әзірленді.

Косметикалық өнімдердің құрамдас бөлігі ретінде этил спирті қолданылады. Косметологияда этил спирті жеке бактерияға қарсы тиімді препарат ретінде пайдаланылады. 50%-дан жоғары концентрацияда этил спирті тері майларын ерітіп, терінің қабыршақтануына және қабыну процестеріне әкелуі мүмкін. Сондықтан құрғақ, қалыпты және майлы теріге күтім жасау үшін этил спирті 18-22%, 22-30%, 30-35% концентрацияда пайдалану рационалды. Эмульсиялық жүйелер құрамында этил спирті эфир майлары, экстракттар мен басқа биологиялық белсенді қоспаларды еріткіш ретінде қолданылады. 15%-дан жоғары концентрацияда этил спирті белсенді консервант болып табылады және глицеринмен бірге антифриздік қасиеттерге ие.

Консерванттар - микробтық флораның өсуін болдырмау мақсатында косметикалық препараттар құрамына қосылатын антимикробтық заттар. Консерванттар ретінде спирттер (бензил спирті), фенолдар, органикалық қышқылдар (бензой қышқылы, лимон қышқылы), эфир майлары (лаванда, жалбыз және т.б.) пайдаланылады. Консерванттар косметикалық өнімдерге, әсіресе кремдерге енгізіледі, олар микроорганизмдердің өсуінен қорғауға арналған және ұзақ уақыт бойы өнімдердің сапасын сақтайды.

Антиоксиданттар - тотығуды болдырмайтын заттар. Антиоксиданттар косметикалық өнімдерге майлар құрамындағы қанықпаған байланыстардың пероксидтік тотығуын болдырмау үшін қосылады. Антиоксиданттардың негізгі көзі - өсімдіктер. Өсімдіктерден алынған антиоксиданттардың көшбасшысы әлі де жасыл шай экстракты болып табылады. Оның арнайы қасиеттері жоғары

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы		43/ - -2024
«Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		32 беттің 17 беті

полифенолдар концентрациясымен түсіндіріледі. Су ерітіндісіндегі антиоксиданттар ретінде натрий сульфиті, натрий метабисульфиті, трилон Б қолданылады. Майда еритін антиоксиданттар — бутилоксиданизол, бутилокситолуол, галлов қышқылының препараттары, Е витамині.

Хош иістендіргіштер косметикалық өнімдерге олардың бастапқы шикізаттарының иісін жасыру немесе өнімге жағымды хош иіс беру үшін енгізіледі. Хош иістендіргіштер ретінде табиғи эфир майлары немесе арнайы жасалған композициялар қолданылуы мүмкін. Парфюмерлік композициялар - бұл косметикалық өнімдерге иіс қосу немесе иісті жасыру үшін қолданылатын заттар қоспасы.

Түс беруші заттар - косметикалық өнімдерге түс беру үшін қолданылатын табиғи немесе синтетикалық шығу тегі бар химиялық заттар. Косметикада қолданылатын бояғыш заттар теріні тітіркендірмеуі, аллергия тудырмауы және улы болмауы тиіс. Сондай-ақ, бояғыштар ұзақ уақыт бойы қажетті түсті сақтауы керек. Бояғыштар арасында қышқылды, сілтілі және бейтарап бояғыштар; негізгі және нашар еритін бояғыштар бөлінеді.

Осылайша, мақалада қазіргі профилактикалық мақсаттағы косметикалық құралдар құрамындағы негізгі көмекші компоненттердің қолданылуы туралы деректер жинақталып, жүйелендірілген. Биологиялық белсенді қоспалар косметикалық құралдарға төмен концентрацияларда енгізілетіндіктен, бұл топтың препараттарының профилактикалық әсері биологиялық белсенді және көмекші ингредиенттердің кешенді әсерімен қамтамасыз етіледі. Осыған байланысты жарияланған деректер косметикалық құралдардың сапасы мен тиімділігін бағалаудың бір критерийі болып қызмет ете алады. Әр түрлі тұрақтандырғыш заттардың қосылуы өнімдердің ұзақ уақыт бойы жоғары тиімділігін қамтамасыз етеді, бұл медициналық ғана емес, экономикалық жағынан да маңызды, себебі ол өнімдердің жарамдылық мерзімін ұлғайтуға мүмкіндік береді.

4. Иллюстрациялық материал: презентация.

5. Әдебиет: 1-қосымшада ұсынылған.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Косметикалық құралдар технологиясында пайдаланылатын қосалқы заттар.
2. Қосалқы заттардың номенклатурасы мен жіктелуі.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы «Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		43/ - -2024 32 беттің 18 беті

№ 5 ДӘРІС

1. Тақырыбы: Парфюмерлік композициялар жасау принциптері.

2. Мақсаты: білім алушылар дәрілік түрлер технологиясының міндеттері мен негізгі бағыттарын меңгеру керек.

3. Дәріс тезистері:

Иіс суды өндіру - бұл жай ғана химиялық процестер емес, бұл ұзақ мерзімді оқытуды және, әрине, туа біткен талантты талап ететін нағыз өнер. Тәжірибелі парфюмерлер күн сайын бірнеше мың түрлі иістерден құралатын және араласатын жаңа композициялар жасаумен айналысады. Тек олардың ең бірегейлері мен ерекшеліктері ғана әлемдік атаққа және жалпыға бірдей танылуға ие болады.

Хош иісті қоспалардың сәтті үйлесімі әдемі композиция алуға мүмкіндік береді. Бұл қоспалар табиғи немесе жасанды жолмен алынуы мүмкін. Әрбір парфюмде, әдетте, бірнеше ондаған, кейде жүздеген әртүрлі заттардың қоспасы болады.

Парфюмерлерде қолданылатын шикізат қандай?

Өсімдік

Табиғи хош иісті шайырлар, бальзамдар, сығындылар, құрғақ компоненттер және эфир майлары - осының бәрі өсімдік тектес духтарды дайындауға арналған материал. Оларды түрлі гүлдерден, шөптерден, жапырақтардан немесе ағаштардың тамырларынан және шырынды жемістерден алады.

Жануар

Жануарлардан алынатын қоспалар ең қымбат болып саналады, сондықтан оларды аз мөлшерде ғана және хош иістерді бекіту және төзімділігі үшін ғана қолданады.

Жиі мынадай хош иісті заттар пайдаланылады:

- амбра;
- мускус;
- кастореум;
- цибет.

Жоғарыда аталғандардың барлығы жануарлардан алынады, өйткені компоненттердің әрқайсысы олардың тіршілік әрекетінің өнімі болып табылады.

Мысалға, мускус - мускус егеуқұйрықтары мен кабарға бөлетін құпия.

Цибетті жыртқыш сүтқоректілердің экскременттерінен алады, олар кофе жемістерімен де қоректенеді.

Амбра - бұл қымбат зат, ол қашарлардан алынады. Бұл сирек компонент ішектегі ас қорыту жолының бұзылуы нәтижесінде пайда болады.

Кастореум - бұршақтардың иісі бар темір арқылы өндірілетін өнім. Бұршақтар осылайша өздеріне тиесілі аумақты белгілейді, сондықтан зат бейресми түрде «бұршақ ағыны» деп аталады.

Химиялық

Бүгінде ғалымдар өсімдіктер мен жануарлардың хош иістерін дәл қайталай алады. Бүгінде ғалымдар зертханалық жағдайда өсімдіктер мен жануарлардан алынатын хош иістерді дәл қайталай алады. Бұл өндірісте айтарлықтай үнемдеуге мүмкіндік береді, сондай-ақ жануарлардың сирек кездесетін көптеген түрлерінің сақталуына кепілдік береді. Мұндай компоненттер синтетикалық деп аталады және қазіргі уақытта үлкен сұранысқа ие.

Эфир майларын алу

Парфюмерияда пайдаланылатын эфир майларын өсімдіктерден, ағаштардан, гүлдерден және түрлі жидектерден алады. Эфир майы өсімдіктерінің 200-ге жуық түрі бар, олардың ішінен әртүрлі әдістермен рухтарды жасау үшін қажетті құрамдас бөліктер алынады.

Сығымдау

Бұл технологияның мәні қарапайым және түсінікті: өсімдіктің кейбір бөліктерінен эфир майын алу үшін шырын сығылады. Одан әрі сепаратордың көмегімен шырыннан қажетті эфир майын алады.

Су буымен айдау

Буға әсер еткен кезде өсімдіктердегі хош иісті заттар өздерінің ұшқыштығының арқасында буға айналады. Осыдан кейін өндірілетін эфир майы конденсацияланады, ал су бөлінеді.

Мацерация

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы		43/ - -2024
«Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		32 беттің 19 беті

Басқаша әдіс «мацерация» деп аталады. Оның мәні мынада, эфир майын алу үшін өсімдік шикізатын ұзақ уақыт бойы спиртте ұстауға тура келеді.

Экстракция

Әйтпесе бұл технологияны «алу» деп атауға болады. Оның мәні ұшпа хош иісті заттар арнайы ұшпа еріткіштердің әсері арқылы алынады.

Бұдан басқа, кейде анфлераж немесе динамикалық сорбция әдісі қолданылады. Олар өте қымбат, сондықтан өндірісте өте сирек кездеседі. Духтар — иіссулар композицияларының негізінде еріткіштер, фиксациялық заттар мен бояғыштарды қосу арқылы алынатын парфюмерия өнімдері. Духтарды жиі парфюмерияның кез келген түріне, оның құрамындағы хош иістің тұрақтылығы мен концентрациясына қарамастан атайды. Сонымен қатар, парфюмериялық өнімдердегі хош иісті компоненттердің мөлшеріне байланысты олар келесі категорияларға бөлінеді:

* экстракттар (extract) — 30-40% хош иісті компоненттер еріткіште;

* духтар (parfume) — 20-30%;

* парфюмериялық су (eau de perfume) — 15-20%;

* туалет суы (eau de toilette) — 5-15%;

* одеколондар (eau de cologne) — 3-5%.

Парфюмериялық композиция 30-дан 100-ге дейін әртүрлі заттарды қамтиды және оның өндірісі 3 айдан 2 жылға дейін созылуы мүмкін. Бұл уақыт ішінде хош иістің формуласы пісіп-жетіледі, ал парфюмер әр нотаның мінсіз дыбысына қол жеткізуге тырысады.

Хош иісті заттар мен оларды алу әдістері

Хош иісті заттар — парфюмериялық композициялар жасау үшін қолданылатын органикалық компоненттер. Оларды алу көздеріне қарай синтетикалық және табиғи қосылыстарға бөлуге болады.

1. Синтетикалық хош иісті заттар — альдегидтер, кетондар мен аминдер, олар спирттердің дегидратациясы арқылы алынған. Олар таза күйінде прогорклый майдың жағымсыз иісімен сипатталады, бірақ еріткіштермен қосылғанда шөп, жаңа пісірілген нан, шоколад және басқа да табиғи компоненттердің хош иістерін имитациялай алады. Осы синтетикалық молекулалар негізінде гастродизиаки, фужерлер мен авангардты парфюмерия тектес жаңа иіс топтары алынды.

2. Табиғи хош иісті заттар — эфир майлары, резиноидтар, сондай-ақ конкреттер мен абсолюттер. Оларды алу көп қиындықтарды талап етеді және бірнеше кезеңнен тұрады.

- Эфир майлары — белгілі бір түрдегі хош иісті өсімдіктерден деструктивті айдау әдісімен алынады. Әр түрлі әдістермен айдау жүзеге асырылады, оның ішінде бу, вакуумды және фракциялық айдау бар. Цитрус майлары суық қысу арқылы алынады.

- Экссудаттар мен резиноидтар — өсімдіктердің қабығын, ағаштары мен тамырларын зақымдаған жерлерінен бөлінетін заттар, олар ерекше хош иіс береді. Бұл заттарды спирттік ерітінділермен, бензинмен немесе басқа еріткіштермен ерітеді, содан кейін олардан резиноидтар алынады, олар парфюмерияда қолданылады.

Жануарлардан алынған аналогтар (мысалы, мускус, амбра, цибетин) парфюмерияда жиі фиксациялау үшін қолданылады.

Парфюмериялық композицияны жасау процесі

Парфюмериялық композицияның формуласы жазылғаннан кейін, парфюмер композиция жасауға кіріседі. Бұл процеске маркетологтар, дизайнерлер, парфюмерлер және элюваторлар қатысады. Элюватор — бұл концентраттарды бағалайтын маман. Ол клиенттің брифин алып, оны талдап, парфюмерлердің жұмысын бақылап, ең жақсы үлгілерді таңдауда көмектеседі.

Парфюмерлер жұмысында «нота», «аккорд» және «композиция» деген ұғымдарды пайдаланады. «Нота» — бұл алғашқы хош иісті бірлік. Хош иісті ноталар мен аккордтар ольфакторлық пирамиданы қалыптастырады, онда ноталар бастауыш, жүрек және база ретінде бөлінеді:

* Жоғарғы ноталар — цитрустар, жасыл өсімдіктер, су хош иістері.

* Жүрек ноталары — гүлдер, дәмдеуіштер мен жемістер.

* Негізгі ноталар — балсамдар мен смолалар, ағаш пен мүк, жануарлардың фиксаторы мен тері.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы	43/ - -2024
«Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені	32 беттің 20 беті

Композиция дайын болған соң, ол пісіп-жетілу кезеңінен өтеді, яғни компоненттер бір-бірімен реакцияға түсіп, хош иістің сапасын жақсартады.

Заводтық өндіріс

Иіс сулар фабрикада жоғары сапа бақылауымен дайындалады. Концентрат алдымен негізгі хош иісті белгілері бойынша тексеріледі, кейін қажетті түзетулер жасалып, оны спирт, бояғыштар мен дистилденген сумен араластырады. Бұл процесс бірнеше аптадан бірнеше айға дейін созылуы мүмкін. Дайын болған духтар бөтелкелерге құйылып, қапталады. Парфюмерия өнері — химия, физика және психологияның қиылысына негізделген, сондықтан оның өндірісі ұзақ әрі күрделі процесс болып табылады.

4. Иллюстрациялық материал: презентация.

5. Әдебиет: 1-қосымшада ұсынылған.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Парфюмерлік құралдар, олардың технологиясы, өндіріс ерекшеліктері.
2. Парфюмерлік майлардың негізгі санаттары.
3. Парфюмерияда қолданылатын органикалық синтез жолымен алынатын синтетикалық хош иісті заттар.

№ 6 ДӘРІС

1. Тақырыбы: Дерматология және косметологиядағы дәрумендердің рөлі.

2. Мақсаты: білім алушылар дәрілік түрлер технологиясының міндеттері мен негізгі бағыттарын меңгеру керек.

3. Дәріс тезистері:

Витаминдер — бұл жасушаларда аз мөлшерде кездесетін, әртүрлі химиялық реакцияларды катализдейтін органикалық қосылыстар. Дерматовенерологияда витаминдер мен олардың әртүрлі кешендері аурудың этиопатогенетикалық факторларымен және емдеуде қолданылатын дәрілермен организмнің өзара әрекеттесуін өзгерту үшін неспецификалық иммуномодуляция терапиясында пайдаланылады. Витаминдер екі топқа бөлінеді:

* Су ерітіндісінде еритіндер: тиамин, рибофлавин, никотин қышқылы, пантотен қышқылы, пиридоксин, фолий қышқылы, кобаламин, аскорбин қышқылы, биотин,

* Май ерітіндісінде еритіндер: ретинол, кальциферол, токоферол, филлохинон.

Су ерітіндісінде еритін витаминдер

Тиамин (B1 витамині) клеткадағы энергия өндіру және зат алмасу процестерін реттейді. Бұл витамин углеводтар, нуклеин қышқылдары, ақуыздар, липидтер алмасуында қатысады. Тиаминнің әсері гипосенсибилизаторлық, анестезиялық, қышынуға қарсы, қабынуға қарсы сипатталады; ол бауырдың детоксикация функциясын ынталандырады, орталық жүйке жүйесіне жақсы әсер етеді. Тиамин меланогенезді және байланыс тіндерінің элементтерін синтездеуді ынталандырады. Тиаминнің жетіспеушілігі кезінде липидтердің тотығу процестері өзгертінді белгілі; әсіресе, лейкоциттер мембраналарының өткізгіштігі артады. Тиамин иммунологиялық реакцияларда да қатысады. Бұл витамин нуклеин қышқылдары мен ақуыздардың биосинтезін активтендіру арқылы жұмыс істейді, бұл тимокиттер мен сүйек кемігі жасушаларының пролиферациясын қамтамасыз етеді. Тиаминнің жетіспеушілігі кезінде клеткалық және гуморальды иммунитет те бәсеңдейді.

Тиамин экзема, псориаз, қызыл жегі, фотосенсибилизациясы бар ауруларда (порфирия ауруы, қызыл жегі, пеллагра), нейродермит, қышыну, созылмалы қышыма, тері қышынуы, себорея, қызыл жазық лишайы, перифериялық жүйке жүйесіне әсер ететін аурулар (қозғалмалы лишай, лепра), витилиго, айналмалы және себорейлі шаш түсуі, тітіркену, хейлит, қарапайым безеу, пиодермия, кандидоздарды кешенді емдеуде ұсынылады.

Рибофлавин (B2 витамині) энергетикалық алмасу процестеріне қатысады. Бұл витамин ферменттердің құрамында болып, тканьдердегі тыныс алу процесіне әсер етеді, нуклеин қышқылдары, ақуыздар, углеводтар және липидтер алмасуына әсер етеді. Ол өсу, регенерация және тіндердің трофикасына оң әсер етеді, басқа витаминдермен байланысты және фагоцитоз бен меланогенезді ынталандырады.

Рибофлавин жетіспеушілігі кезінде жаралар мен трофикалық жаралардың жазылуы қиын болады.

Пантотен қышқылы (B5 витамині) углеводтар, майлар, ақуыздар алмасуына қатысады, окислительно-восстановительные процестерде және меланогенезде маңызды рөл атқарады. Бұл витамин дерматопротектор ретінде қолданылып, регенерация және қабынуға қарсы әсерге ие. Ол атопиялық дерматит, экзема, трофикалық жаралар, күйіктер, герпес, алопеция және әртүрлі этиологиялы дерматоздарды емдеуде пайдаланылады.

Пиридоксин (B6 витамині) нуклеин қышқылдары, ақуыздар, майлар және углеводтар алмасуын реттейтін процестерді катализдейді. Пиридоксин жетіспеушілігі анемияға, орталық жүйке жүйесінің функционалдық өзгерістеріне, себореялық дерматит, глоссит, хейлит, шаш түсуіне әкеледі. B6 витамині себорея, стоматит, псориаз, склеродермия, қозғалмалы лишай, фотодерматоздар, атопиялық дерматит емдеуде қолданылады.

Пиридоксинге аллергиялық реакциялар: тері қышуы, қышыма, токсикодермия болуы мүмкін.

Май еритін витаминдер

A витамині (ретинол). Ретинол қатысатын реакциялардың әртүрлілігі бойынша ол витаминдер арасында бірінші орында тұр. Ретинол көбею және өсу процестеріне, тотығу-қалпына келтіру процестеріне, ақуыздар, көмірсулар, липидтер алмасуына, кортикостероидтер мен жыныс гормондарының, нуклеин қышқылдарының синтезіне әсер етеді. Ретинол эпителиалды тіндерді

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы «Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		43/ - -2024 32 беттің 22 беті

регенерациялауға қатысады, кератогенез процестерін реттейді. Ретинолдың плазмалық және субклеткалық мембраналардың тұрақтылығын сақтау сияқты маңызды функциясы белгіленген. Сонымен қатар ретинолдың гипervитаминозы биомембраналар құрамының өзгеруінде маңызды рөл атқаратын фосфолипазалар белсенділігінің ауысуына әкеледі. Ретинолдың антиоксиданттық қасиеттері анықталды. Витаминнің иммуномодуляциялық әсер ету қабілетін көрсетеді. Бұл витамин перифериялық қандағы В-лимфоциттердің салыстырмалы және абсолюттік ұлғаюын тудырады. Ретинол тапшылығы кезінде антидененің пайда болуы күйзеледі. Бұл витаминнің глюкокортикоидтардың иммунодепрессивті әсерін азайту қабілеті белгілі.

Ағзадағы ретинол тапшылығы тері мен шырышты қабықтардың, әсіресе ауыз қуысының таралу процестерінің бұзылуымен заңды түрде көрінеді; тырнақтардың сынғыштығы, шаштың түсуі, фринодерма (грекше Phrynos - жаба) - фолликулярлық кератоз байқалады, бұл кезде мүйіздену учаскелері қол мен аяқтың жоғарғы бөліктерінің терісінде депигментация аймағымен қоршалған. Содан кейін ол денеге, арқаға, іш пен мойынға ауысады. Беттің зақымдануы жүн фолликулдарының май бездерінің қабынуы кезіндегі комедондарға ұқсас болуы мүмкін.

Терінің қабыну, дегенеративтік және басқа да патологиялық процестері кезінде ретинолдың жағымды әсері оны дерматологиялық практикада кеңінен пайдалануға негіз болады. Бұл витамин эпидермистің мүйіз қабатының гипертрофиясымен (ихтиоздың барлық түрлері, фолликулярлық кератоз, алақан мен табан гиперкератозы) қатар жүретін ауруларда тиімді. Бұл қолданыста Оны кератинизация процестерінің бұзылуы тән дерматоздарды емдеу кезінде қолданады. (псориаз), май бездерінің секреторлық функциясы (себорея, себорея, кәдімгі жыланкөздер), шырышты қабықтар зақымданған кезде (лейкоплакиялар), тырнақ дистрофиялары, шаш өсуінің бұзылулары (құрғақтығы және жоғары сынғыштығы, монилетрикс) (лат. monile ожерелье + грек. thrix шаш; - шаш өзегінің жіңішкелену, құрғақтау, сыну және шаш түсу учаскелерімен шіл тәрізді қалыңдықтарының кезектесуімен көрінетін тұқым қуалайтын шаш дистрофиясы. Басқа құралдармен бірге ретинол экзема, созылмалы жаралы пиодермияны, трофикалық жараларды, Рейно ауруын емдеуде пайдалы болып табылады. Ретинолдың айқын антиоксиданттық қасиеттерін ескере отырып, оның токоферол ацетатымен және 0,5% селен жақпамайымен комбинациясы псориаз бен түс басуды емдеу кезінде табысты пайдаланылады.

Витамин тәрізді қосылыстар

Липой қышқылы (F витамині) пировиноград қышқылын декарбоксилдеуге қатысатын полиферментті кешенге кіреді, айқын гепатотроптық және әлсіз гипогликемиялық әсерін көрсетеді, глюкоза мен пируватты тіндермен тұтынуды жандандырады, қан сарысуындағы холестерин мен жалпы липидтердің құрамын азайтады, ынталандырады бауырда ақуызды фосфорилдеу және биосинтездеу.

Псориаз, бауыр функциясының және липидтік алмасудың бұзылуымен ілесе жүретін дерматоздар кезінде липой қышқылының тиімділігі анықталды.

Липой қышқылын ұзақ уақыт қолданғанда терінің аллергиялық реакциялары болуы мүмкін.

Кальций пангаматы (B15 витамині) липидті және көмірсутекті алмасуға әсер етеді, тыныс алу тізбегі ферменттерінің белсенділігін арттырады, осыған байланысты тіндердің оттегіні сіңіруі айтарлықтай артады. Витаминнің липотроптық әсерінің салдарынан бауырда липидтердің, сондай-ақ холестериннің жалпы құрамы азаяды, глюкокортикоидтар өнімі күшейеді, детоксикациялық әсер байқалады. Кальций пангаматын псориаз, қышыма, терінің қышынуы, токсикодермиялар кезінде, сондай-ақ кортикостероидты және сульфаниламидті препараттарға төзімділікті жақсарту үшін табысты қолданады.

Рутин (витамин Р). Р витаминінің тобына капиллярлардың өткізгіштігі мен сынғыштығын азайтуға қабілеті бар бірқатар заттар - биофлавоноидтар жатады.

Витаминнің физиологиялық әсері эндокриндік бездер арқылы, тіндік тыныс алуға қатысатын ферментті жүйелерге әсер ету арқылы іске асырылады. Р витаминінің препараттары гистаминге қарсы әсерін, антиоксиданттық қасиеттерін көрсетеді. Рутин еркін радикалды гомеостазды бірнеше механизм бойынша реттейді. Біріншіден, ол аса қауіпті радикалдарды (пероксинитрит және гидроксил) бейтараптандырады, екіншіден, өнімді физиологиялық маңызды радикалдар (супероксидтер) жасушаларымен бақылайды. Бұдан басқа, рутин қан тамырлары қабырғасының бұлшық еттерін босаңсытудың негізгі стимуляторы азот оксидінің бөлінуін ынталандырады.

Организмде Р витаминінің жеткіліксіздігі кезінде сипатты өзгерістерді белгілейді.

Косметикалық құралдардың құрамына ешқашан қосуға болмайтын екі дәрумен бар: Д және К. Олар теріге қолданғанда ықтимал уытты. Жоғарыда айтылғандай, агрессивті А және С витаминдерімен сақтану керек.

Теріге қандай витаминдер қажет?

Дені сау жылтырақ, икемділік, серпімділік, терінің сұлулығы әртүрлі факторларға байланысты. Оның жағдайына толыққанды тамақтану, салауатты өмір салты, дұрыс күтім әсер етеді. Тиімді витаминдік-минералдық теңгерімді сақтау маңызды рөл атқарады.

Теріге қандай дәрумендер қажет екенін, олардың қандай әсер ететінін және қандай өнімдер олардың көзі екенін айтамыз.

Витаминдердің терінің табиғи жарқылын және серпімділігін сақтауындағы рөлі

Тері – адамның денсаулығының көрсеткіші. Ол тегіс, серпімді, жарқыраған болуы мүмкін. Ал құрғақ, қабыршақтанған, түрлі бөртпелер мен қызарулар пайда болуы да мүмкін. Терінің күйі көп жағдайда жасқа байланысты өзгеріп отырады. 25 жастан кейін терінің жас және жаңа көрінісі жоғала бастайды және оған қосымша күтім қажет болады:

- * коллаген мен эластин өндірісі төмендейді;
- * гиалурон қышқылының қорлары азаяды;
- * алғашқы әжімдер мен пигменттік дақтар пайда болады, қан тамырларының торы қалыптасады.

Әрине, терінің күйіне 25 жасқа дейін де көңіл бөлу қажет. Бірақ косметологтар дәл осы жастан бастап тері күтіміне көп көңіл бөлу керек деп кеңес береді және терінің саулығы үшін витаминдер қабылдауды ұсынады. Теріге жарқырау, серпімділік және эластикалық қасиеттерін сақтап қалу үшін қандай заттар қажет?

ВИТАМИН А (РЕТИНОЛ)

Бұл антивозрасттық әсер ететін витаминдердің бірі болып табылады. Ол тіндердің регенерация процесін белсендіреді және жаңа жасушалардың пайда болуына ықпал етеді. Егер организмде ретинол жеткілікті болса, әжімдердің пайда болуы баяулайды, тіндердегі метаболикалық процестер қалыпқа келеді, тері май бездері дұрыс жұмыс істейді. Сонымен қатар, витамин А теріні ультрафиолет сәулелерінің зиянды әсерінен тиімді қорғайды. Ол бос радикалдарды бейтараптандырып, оларды организмнен шығару процесін ынталандырады.

ВИТАМИН С (АСКОРБИНОВАЯ ҚЫШҚЫЛЫ)

Бұл күшті антиоксидант, ол тек теріге ғана емес, бүкіл организмге пайдалы. Витамин С:

- * коллаген мен эластиннің синтезін ынталандырады, соның арқасында тері серпімділікке ие болады;
- * фотостаруға қарсы әсер көрсетіп, гиперпигментацияның пайда болуына жол бермейді, тері жұқармайды;
- * жалпы иммунитетті нығайтады;
- * қабынуға қарсы қасиеттері арқасында акнені болдырмайды және оның пайда болуына қарсы күреседі;
- * эпидермис (тері беткі қабаты) гидробалансын реттеп, теріні ылғалдандыруға көмектеседі.

ВИТАМИН Е (ТОКОФЕРОЛ)

Ретинол сияқты, витамин Е де жасартатын әсер береді. Ол қан айналымын және жұмсақ тіндердің регенерациясын қалыпқа келтіреді, коллаген мен эластин синтезін ынталандырады, бұл терінің серпімділігі мен тығыздығын қалпына келтіреді. Сонымен қатар, ол бос радикалдарға қарсы әрекет етіп, терінің ерте қартаюына жол бермейді.

ВИТАМИН D

“Күн витамині” деп те аталатын витамин D ультрафиолет сәулелерінің әсерінен теріде синтезделеді. Ол теріге ғана емес, бүкіл организмге қажет. Витамин D:

- * жасуша мембраналарын нығайтады;
- * қан тамырлары мен ұсақ капиллярлардың қабырғаларын тығыз етеді;
- * тері тону мен ылғалдылығын жақсартады.

ВИТАМИН К

Бұл витамин терінің қайта қалпына келу процестерінде маңызды рөл атқарады. Витамин К терідегі көгерулер мен механикалық зақымдардың емделуін жылдамдатады, қан айналымын жақсартып, тамыр торын көзге көрінбейтін етеді. Сонымен қатар, ол тыртықтар мен шрамы тегістейді.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы «Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		43/ - -2024 32 беттің 24 беті

ВИТАМИНДЕР ТОПТАМАЛАРЫ (В ВИТАМИНДЕР)

Бұл топта:

- * тиамин (В1) – эластин мен коллаген синтезін қолдайды;
- * рибофлавин (В2) – жасушалардың энергетикалық алмасуында, тіндердің өсуі мен регенерациясын жақсартуға көмектеседі;
- * ниацинамид (В3) – терінің гидролипидті балансын реттейді, қабыну процестерін басады;
- * биотин (В7) – тері бездерінің дұрыс жұмысын қамтамасыз етіп, қабыну процестерін тежейді;
- * фолий қышқылы (В9) – жүрек және қан тамырларының қызметін қолдайды, терінің, шаштың және тырнақтардың саулығын қамтамасыз етеді.

ОМЕГА-3 МАЙ ҚЫШҚЫЛДАРЫ

Бұл май қышқылдары витаминдерге жатпаса да, тері үшін аса маңызды. Олар терінің гидролипидті мантиясын нығайтады, табиғи липидтердің жоғалуын өтейді және терінің ылғалдылығын ұстап тұрады. Омега-3 май қышқылдары:

- * коллаген өндірісін жақсартады;
- * әжімдердің пайда болуына кедергі жасайды;
- * тері аллергияларын, псориазды, дерматитті, экземаны болдырмайды.

Витаминдер мен микроэлементтердің деңгейін қалай қолдау керек

Авитаминоз, яғни витаминдердің жетіспеушілігі, кез келген жаста пайда болуы мүмкін. Әсіресе, жүктілік кезінде, балаларда және қарттарда байқалады. Витаминдердің жетіспеушілігі мезгіл-мезгіл болуы мүмкін, мысалы, күз бен қыста біз көкөністер мен жемістерді аз жейміз, олар тері үшін қажетті заттармен қамтамасыз етеді.

Бұл мәселені шешудің бірнеше жолы бар:

- * дұрыс тамақтану, мәзірді әртараптандыру арқылы организмге қажетті заттар жеткізіледі. Бірақ кейде витаминдердің жетіспеушілігінен сақтану үшін, биологиялық белсенді қоспалар қабылдау қажет болуы мүмкін.

Витаминдерді қолданғанда сақтық шаралары

Витаминдерді пайдалану кезінде мұқият болу керек. Күнделікті ұсынылған дозаны арттыру кері әсер етуі мүмкін, мысалы, А витаминінің көп болуы терінің күйін нашарлатуы мүмкін.

4. Иллюстрациялық материал: презентация.

5. Әдебиет: 1-қосымшада ұсынылған.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Дерматология және косметологиядағы дәрумендердің рөлі.
2. Дәрумендер мен дерматологиялық аурулар арасындағы байланыс.
3. Витаминдердің терінің регенеративті, қабынуға қарсы және басқа да функцияларына әсері.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы		43/ - -2024
«Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		32 беттің 25 беті

№ 7 ДӘРІС

1. Тақырыбы: Декоративті косметикаға арналған ББҚ. Жануарлардан алынатын ББҚ.

2. Мақсаты: білім алушылар дәрілік түрлер технологиясының міндеттері мен негізгі бағыттарын меңгеру керек.

3. Дәріс тезистері:

Биологиялық белсенді заттар (ББЗ) – белгілі бір тірі организмдерге (ең алдымен адамға) немесе олардың жасушаларына жоғары физиологиялық белсенділігі бар химиялық қосылыстар. Бұл заттардың физиологиялық белсенділігі медициналық қолдануға немесе адам ағзасының қалыпты өмір сүруін қамтамасыз етуге байланысты қарастырылуы мүмкін. ББЗ екі түрге бөлінеді: биогенді және абиогенді. Биогенді зат — тірі организмдердің өмірлік әрекетінің нәтижесі немесе олардың ыдыраған қалдықтарынан түзілген органогендік тұнба (мысалы, әк тастар, теңіз қабығы, көмір, мұнай және т.б.). Абиогенді зат — тірі организмдер қатыспайтын процестер нәтижесінде түзілген заттар (мысалы, тектоникалық процестер немесе метеориттер).

Қазіргі заманғы косметика индустриясы тері күтіміне арналған өнімдердің кең ауқымын ұсынады. Бұл өнімдер түрлі биологиялық белсенді қосылыстармен байытылған. Косметикалық кремдер мен гельдер теріге белсенді заттарды жеткізу құралы ретінде қызмет етеді. Бүгінгі күні косметикалық ингредиенттер жаңа тактильдік сезімдерді жасауға, биологиялық белсенді заттардың теріге енуін жақсартуға, өнімдерді сақтау және белсенді заттарды сақтау мүмкіндіктерін кеңейтуге мүмкіндік береді. Барлық косметикалық ингредиенттер адамға және қоршаған ортаға қауіпсіздігі тұрғысынан қатаң бақылаудан өтеді.

Негізінен, тері метаболизмі үшін маңызды биоорганикалық қосылыстарға ерекше назар аударылады, олар өсімдіктерден алынады.

Өсімдіктердің биологиялық белсенді заттары:

Өсімдіктердің емдік қасиеттері олардың құрамындағы түрлі химиялық қосылыстарға байланысты. Бұл қосылыстар өсімдіктің барлық бөліктерінде немесе белгілі бір бөліктерінде (жапырақтар, гүлдер, қабық және т.б.) болуы мүмкін. Биологиялық белсенді заттарға алкалоидтар, сапониндер, шырыны, шайырлар, таниндер және т.б. жатады.

- Алкалоидтар — өсімдіктердің құрамындағы күрделі азотты органикалық қосылыстар, олар негіз ретінде әрекет етеді және күшті арнайы әсері бар. Кейбір алкалоидтар ауруды басуға, қан тоқтатуға немесе жүрек-қан тамырлар жүйесінің жұмысын жақсартуға әсер етеді.

- Сапониндер — күрделі құрылымдағы гликозидтер, олар сумен араласқанда тұрақты көбікті түзеді. Бұл заттар қабынуға қарсы әсер етеді, ферменттердің және гормондардың белсенділігін арттырады.

- Шырыны — мукополисахаридтер тобына жататын заттар. Олар судың әсерінен ісініп, коллоидты ерітінділер түзеді. Шырыны тері бетінде қорғаныс қабатын қалыптастырып, микробтардың енуіне кедергі келтіреді және ылғалды сақтайды.

- Шайырлар — өсімдіктердің табиғи органикалық қосылыстары, олар күшті хош иіс шығарады. Кейбір шайырлар емдік қасиеттерге ие.

- Таниндер — таниндер өсімдіктердің көпшілігінде кездеседі. Олар терінің бетінде тығыз қабат қалыптастырып, қабынуға қарсы әсер етеді.

Фитонцидтер — өсімдіктерде қорғаныс механизмі ретінде түзілетін биологиялық белсенді ұшқыш органикалық қосылыстар. Олар өсімдіктердің ауруларға қарсы табиғи иммунитетін қамтамасыз етеді. Мысалы, пияз, сарымсақ, қылқан жапырақты ағаштар мен можжевельник фитонцидтерінің антисептикалық әсері белгілі.

Флавоноидтар — табиғи биологиялық белсенді қосылыстар, олар фенолдың туындылары болып табылады. Флавоноидтар жасуша сөлдерінде орналасып, антиоксиданттық әсер көрсетеді, қан тамырларын күшейтеді. Оларға рутин, кверцетин, геспередин сияқты қосылыстар жатады.

Өсімдіктердің белсенді заттары бүкіл өсімдікте таралады немесе тек белгілі бір бөліктерінде болады. Өсімдіктер табиғи антиоксиданттық қасиеттерге ие заттарды өндіреді, бұл қасиет оларды косметологияда да кеңінен қолдануға мүмкіндік береді.

Биологиялық белсенді заттардың косметикадағы қолданылуы

Биологиялық белсенді заттар (ББЗ) косметикада терінің күтімін жақсарту, оның құрылымын нығайту, ылғалдылығын арттыру және қартаю процесін баяулатуға арналған негізгі компоненттер ретінде кеңінен қолданылады. Олардың әртүрлі формулаларда және өнім түрлерінде қалай қолданылатыны төменде қарастырылады. Сәндік косметиканың әлемдегі танымалдығы күннен күнге артып келеді. Косметика өнімдерін жасауда табиғи ингредиенттерге деген қызығушылық артып, олардың арасында биологиялық белсенді қоспалар ерекше орын алады. Бұл қоспалар терінің денсаулығына, сұлулығына оң әсер етеді.

1. Кремдер мен лосьондар

Кремдер мен лосьондар — теріні ылғалдандыру, қоректендіру және қорғау мақсатында қолданылатын ең кең таралған өнімдер. Пептидтер, коллаген және гиалурон қышқылы сияқты ББЗ кремдер мен лосьондардың құрамына енгізіледі. Олар терінің терең қабаттарына еніп, серпімділікті арттыруға, әжімдерді азайтуға, ылғалдылықты сақтау мен терінің тонусын көтеруге ықпал етеді.

2. Серумдар

Серумдар — жоғары концентрацияланған белсенді ингредиенттерді қамтитын косметикалық өнімдер. Оларда жиі пептидтер, антиоксиданттар мен гиалурон қышқылы кездеседі. Серумдар терінің проблемалы аймақтарына бағытталған әсер ететіндігімен ерекшеленеді. Мысалы, антивозрастные серумдар терінің қартаюын баяулатып, оның құрылымын жақсартады.

3. Маскалар

Маскалар — теріні терең ылғалдандыру, жұмсарту және сергіту мақсатында қолданылатын өнімдер. Олар көбінесе коллаген мен гиалурон қышқылы сияқты ББЗ-ны қамтиды. Маскаларды қолдану терінің күйін жедел жақсартуға, оның ылғалдылығын арттыруға және серпімділігін күшейтуге көмектеседі.

4. Тазарту құралдары

Тазарту құралдары (гельдер, пена, сүт) теріден шұбалы, май, косметиканы тазартуға арналған. Олар құрамында антиоксиданттар мен табиғи экстрактілер болуы мүмкін, бұл теріні қорғауға және тазартуға көмектеседі. ББЗ терінің тазарту процесін қолдай отырып, теріге қосымша қоректендіру мен ылғалдандыруды қамтамасыз етеді.

5. С күннен қорғайтын құралдар

С күннен қорғайтын құралдардың құрамында антиоксиданттар мен ББЗ жиі кездеседі. Олар теріні ультракүлгін сәулелердің зиянды әсерінен қорғайды. Антиоксиданттар терінің қартаюын баяулатып, терінің құрылымын жақсартуға көмектеседі.

2.2. Жануарлардан алынатын биологиялық белсенді заттар және оның түрлері

Жануарлардан алынатын биологиялық белсенді заттар (ББЗ) косметикада кеңінен қолданылады. Олар терінің құрылымын жақсарту, ылғалдылықты сақтау, қартаю белгілерін азайту және терінің қорғаныс функцияларын нығайту үшін маңызды рөл атқарады. Косметика әлемінде жануар тектес биологиялық белсенді қоспалар (ББК) теріні күтуге арналған тиімді құралдарды жасауында маңызды рөл атқарады. Бұл компоненттер табиғи көздерден алынған, терінің жастығын, сұлулығын және денсаулығын сақтауға көмектесетін бағалы қасиеттерге ие. Төменде жануарлардан алынатын ББЗ-ның негізгі түрлері мен олардың сипаттамалары келтірілген.

1. Коллаген

Коллаген — терінің құрылымын қолдайтын негізгі белок, ол терінің серпімділігін, беріктігін және ылғалдылығын қамтамасыз етеді. Коллаген жас кезінде жоғары мөлшерде өндіріледі, бірақ жастың ұлғаюымен оның өндірісі төмендейді. Косметикада коллагеннің гидролизденген формалары пайдаланылады, себебі олар теріге оңай сіңеді. Коллаген құрамындағы өнімдер терінің құрылымын нығайтып, әжімдердің пайда болуын азайтады. Сиырдың немесе балықтың терісі, сүйектері және шеміршектерінен алынады. Тері серпімділігін арттырып, қартаю белгілерін азайтуға көмектеседі. Коллаген теріні ылғалдандырады және әжімдердің тереңдігін азайтады.

2. Эластин

Эластин — бұл терінің серпімділігін қамтамасыз ететін табиғи белок. Ол тері, қан тамырлары, өкпе және басқа да органдардың құрылымында кездеседі. Әдетте сиырдан немесе балықтан алынады. Косметика саласында эластиннің негізгі рөлі — терінің икемділігін жақсарту, әжімдерді азайту және терінің жалпы сау көрінісін сақтау. Эластин терінің созылғыштығын қамтамасыз етіп, теріні қатайтуға көмектеседі. Ол әсіресе, серпімділігін жоғалтқан теріге пайдалы.

2. Гиалурон қышқылы

Гиалурон қышқылы — табиғи түрде теріде кездесетін полисахарид, ол ылғалды ұстап тұру қабілетіне ие. Жануарлардан алынатын гиалурон қышқылы теріні терең ылғалдандырып, оның серпімділігін арттырады. Косметикалық өнімдерде бұл зат жиі кездеседі, себебі ол терінің ылғалдылығын сақтауға және жұмсақ болуына ықпал етеді. Гиалурон қышқылы косметикалық өнімдерде, әсіресе ылғалдандыратын кремдер, сарысылар, маскалар мен анти-эйдж өнімдерінде қолданылады. Оның тиімділігі терінің ылғалдылығын жақсартуға және қартаю белгілерін азайтуға бағытталған.

3. Пептидтер

Пептидтер — амин қышқылдарының тізбектері, олар терінің клеткалық процестерін ынталандырады. Жануарлардан алынатын пептидтер терінің регенерациясын, коллаген синтезін және серпімділікті арттыруға көмектеседі. Пептидтер қартаюға қарсы косметикалық өнімдерді жасауда жиі пайдаланылады, себебі олар терінің жас көрінуіне ықпал етеді.

4. Ланолин

Ланолин — қой жүніне (ланолин майы) табиғи түрде кездесетін майлы зат. Ол қойдың жүнін су мен ауа әсерінен қорғауға көмектеседі және теріге ылғалдылық қосатын қасиетке ие. Теріні терең ылғалдандырады, жұмсарты, әсіресе құрғақ теріге қолайлы. Ланолин тері кедергілерін күшейтіп, оны сыртқы орта әсерінен қорғайды.

5. Жануарлар майлары

Жануарлардан алынатын майлар, мысалы, балық майы, жүн майы немесе құс майлары, терінің қоректенуін қамтамасыз етеді. Бұл майлардың құрамында маңызды май қышқылдары, витаминдер мен минералдар бар, олар терінің ылғалдылығын арттыруға, жұмсартуға және қорғаныс функцияларын нығайтуға көмектеседі. Жануарлар майлары терінің табиғи қорғау қабатын қалпына келтіріп, оның сыртқы келбетіне оң әсер етеді.

6. Сүт және сүт өнімдері

Сүт өнімдері, мысалы, йогурт, сүт майы және сүт ақуыздары, терінің ылғалдылығын арттыруға және жұмсартуға көмектеседі. Сүтте кездесетін лактоза мен витаминдер терінің қалпына келу процесін қолдайды. Сүт өнімдері косметикалық маскалар мен кремдерде жиі қолданылады.

7. Медициналық ұлудың муцині

Медициналық ұлудың муцині — бұл медициналық ұлулардың (мысалы, *Helix aspersa*) секреттерінде кездесетін табиғи полисахарид. Косметика саласында муцин теріні нәрлендіру, ылғалдандыру және қалпына келтіру үшін пайдаланылатын құнды ингредиент болып табылады.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы «Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		43/ - -2024 32 беттің 28 беті

Муцин косметикалық өнімдерде, әсіресе ылғалдандыратын кремдер, сарысылар және тері күтіміне арналған маскаларда қолданылады. Оның терінің текстурасын жақсартуға, әжімдерді азайтуға және жалпы тері денсаулығын арттыруға тиімді әсері бар.

8. Кольдік желе

Кольдік желе — бұл кольк (жұмыртқа) қабығының экстрактынан алынатын табиғи зат. Косметика саласында кольдік желе теріні ылғалдандыру, нәрлендіру және жасарту үшін пайдаланылатын құнды компонент болып табылады. Теріні тыныштандырады және қабынуды азайтуға көмектеседі. Кольдік желе косметикалық өнімдерде, әсіресе ылғалдандыратын кремдер, сарысылар және маскаларда жиі кездеседі. Оның тері күтіміндегі тиімділігі терінің жас, серпімді көрінуіне және жалпы денсаулығын жақсартуға бағытталған.

9. Коэнзим Q10

Коэнзим Q10 (убихинон) — бұл организмдегі энергия өндіру процесіне қатысатын табиғи антиоксидант. Косметика саласында коэнзим Q10 терінің қартаюын баяулату, жасартатын және регенерациялаушы қасиеттерімен танымал. Бауыр, балық және кейбір жануар тіндерінен алынады. Бұл зат жасушалардың қалпына келуін ынталандырып, терінің энергия деңгейін арттырады. Коэнзим Q10 терінің қартаюын баяулатып, антиоксиданттық әсер береді.

Жануарлардан алынатын биологиялық белсенді заттар косметикада терінің жасушалық деңгейде қалпына келуін қамтамасыз етіп, қартаю процесін баяулатуға және теріні қорғауға ықпал етеді. Мұндай компоненттер табиғи және тиімді болғандықтан, оларды көптеген косметикалық өнімдердің құрамында кездестіруге болады.

Жануарлардан алынатын биологиялық белсенді заттар косметикада терінің күйін жақсарту, ылғалдылығын сақтау және қартаю белгілерін азайту үшін маңызды компоненттер болып табылады. Олардың әртүрлі түрлері терінің күтіміне арналған өнімдердің тиімділігін арттырып, тұтынушылардың талаптарына жауап береді. Жануарлардан алынатын ББЗ-ның рөлі заманауи косметикада ерекше маңызды, себебі олар тері күтіміндегі тиімді шешімдерді ұсынады.

4. Иллюстрациялық материал: презентация.

5. Әдебиет: 1-қосымшада ұсынылған.

6. Бақылау сұрақтары:

1. ББЗ және арнайы қоспалардың номенклатурасы, әсері.
2. Сәндік косметика бұйымдарының косметикалық әсері.

№ 8 ДӘРІС

1. Тақырыбы: Ароматерапия және хош иістендіргіштердің косметикалық препараттардың тиімділігіне әсері.

2. Мақсаты: білім алушылар дәрілік түрлер технологиясының міндеттері мен негізгі бағыттарын меңгеру керек.

3. Дәріс тезистері

Ароматерапия — тарихы мен қолданылуы

Ароматерапия — адамның денсаулығын табиғи эфир майлары арқылы емдеу әдісі. Бұл ұшқыш заттар ауаның ішінде тез буланып, құрамында кездесетін витаминдер, гормондар мен микроэлементтер физикалық денсаулыққа ғана емес, психикалық және эмоционалдық жағдайға да пайдалы әсер етеді.

Тарихи деректер

Адам организмнің иістерге әсер етуі ерте заманнан белгілі болған. Ежелгі Қытай, Египет және Үндістан дәрігерлері өсімдік майларын психологиялық тепе-теңдікті сақтау және көптеген аурулардың алдын алу мақсатында қолданған. Бай адамдар емдеу және косметикалық мақсатта өсімдіктерден алынған иістендірілген майлар мен майлар қосылған жақпамайларды пайдаланған. Ежелгі Египетте діни қызметкерлер, кейінірек грек және римдік дін қызметкерлері рәсімдер мен ғибадаттар кезінде хош иісті су мен хош иістерді қолданған. Консервілеу қасиеттеріне ие заттар, мысалы, кедр майы мен ладан, мумия жасау кезінде кеңінен қолданылған.

Ароматтардың медициналық мақсатта қолданылуы 17 ғасырдың соңында гүлденді. Ал 19 ғасырда ароматерапияның емдік әсері ғылыми тұрғыда дәлелденді. Бірақ дәл осы уақытта ұқсас қасиеттері бар синтетикалық заттардың өндірісі басталды, алайда олардың тиімділігі күмәнді болғандықтан, олар табиғи майларды алмастыра алмады. 20 ғасырда ароматерапия Бірінші дүниежүзілік соғыс кезінде жарақат алғандарды емдеуде сәтті қолданылды. Табиғи шыққан эфир майларының анальгезиялық және антимикробтық әсерлері, қан айналымын, ас қорыту және жыныстық функцияларды ынталандыру қабілеттері дәлелденді. Косметологияда олар теріні жасартуға, массаж жасауға және хош иісті ванналарға қолданылады.

Ароматерапияны қолдану ережелері

- Ароматты таңдағанда оның нақты адамға әсерін ескеру керек.
- Жеке қолдануға жарамдылығын тексеру қажет. Бұл үшін тері сынағын жасаңыз: бір тамшы майды суға араластырып, білекке бірнеше минутқа жағып көріңіз.
- Эфир майларын асыра қолданбаңыз. Оларды тек мөлшермен қолдану керек — бір қабылдауда ең көп дегенде 5 тамшы, бірақ күніне 10 тамшыдан артық емес. Балалар үшін бұл дозаны 3-8 есе, ал қарт адамдар үшін 2 есе азайту керек.
- Ароматикалық заттарды тері астына немесе ішке енгізуге тыйым салынады.
- Эфир майларын қараңғы жерде салқын, бірақ суық емес температурада сақтау керек. Егер май қатып қалса, оны тек бөлме температурасында ғана ерітіңіз. Майлардың сақтау мерзімі, цитрус майларынан басқа (2 жыл), шектеусіз.
- Ароматерапия — тиімді әрі жағымды процедура. Алайда ол, басқа емдеу әдістері сияқты, қарсы көрсетілімдер мен жанама әсерлерге ие болуы мүмкін, сондықтан оны қолданар алдында дәрігермен кеңесу қажет. Тек осылай ғана пациентке қажетті емдік нәтиже мен жақсы көңіл-күй кепілдік беріледі.

Табиғи косметиканың тиімділігі: артықшылықтар мен нәтижелер

Косметикалық құралдардың тиімділігі олардың құрамына тікелей байланысты. Табиғи сұлулық өнімдерінің танымалдығы тез артуда. Мұндай косметиканың этикеткаларында зиянды синтетикалық толтырғыштар, хош иістендіргіштер, бояғыштар болмайды. Құрамында жиі

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы «Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		43/ - -2024 32 беттің 30 беті

өсімдік сығындылары мен эфир майлары кездеседі. Табиғи косметиканың ішкі құрамымен қатар, оның орамы да маңызды. Көптеген брендтер флакондарды дайындауда қайта өңделген материалдарды қолдануда.

Табиғи косметика дегеніміз не?

Косметикалық құралдарды жасау үшін белсенді түрде пайдаланылатын компоненттер:

- Органикалық майлар (арган майы, ши майы);
- Өсімдік сығындылары (алоэ вера, ромашка, жасыл шай);
- Биологиялық пигменттер (көкөністер мен жемістер негізіндегі бояғыштар).

Табиғи косметикамен қатар, органикалық косметика да бар. Бұл сұлулық өнімдері 95%-ке дейін өсімдік шығу тегі ингредиенттерінен тұрады. Оларды өндіру кезінде табиғи косметикаға қарағанда қатаң стандарттар қолданылады. Органикалық өнімдердің құрамындағы өсімдік компоненттерінің кемінде 10%-ы экологиялық таза аймақтарда өсірілуі керек. Өнімнің жоғары сапасы ECOCERT, USDA, Demeter, Cosmos, ICEA сияқты халықаралық сертификаттармен расталады.

Табиғи косметиканың артықшылықтары

Косметикалық құралдардың негізгі артықшылықтарының бірі — теріге пайдалы әсері. Табиғи ингредиенттер терінің серпімділігін арттырады, оның антиоксиданттық және ылғалдандыру қасиеттеріне ие. Ромашканың гүлдерінде кездесетін бисаболол қабынуға қарсы және тыныштандыратын әсер етеді.

Натуральды косметика терінің әртүрлі түрлері үшін

Табиғи күтім косметикасы, мысалы, бидай ұрықтарының майы, жасарып келе жатқан және ескі теріге арналған. Бұл табиғи ингредиент Е витаминіне бай, ол жұмсартатын, қалпына келтіретін және ылғалдандыратын әсерге ие.

Иваның қабығында кездесетін салицил қышқылы бар құралдар — проблемалы тері үшін ең жақсы таңдау. Олар айқын қабыршақтайтын және қабынуға қарсы қасиеттерге ие.

4. Иллюстрациялық материал: презентация.

5. Әдебиет: 1-қосымшада ұсынылған.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Хош иістендіру. Даму тарихы. Хош иістендіруді қолдану тәсілдері.
2. Хош иістендіретін заттардың косметикалық құралдардың тиімділігіне әсері.

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы		43/ - -2024
«Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		32 беттің 31 беті

№9 ДӘРІС

1. Тақырыбы: Ветеринариялық құралдар. Негізгі ұғымдар және терминдер. Ветеринариялық дәрілік заттар өндірісін мемлекеттік нормалау.

2. Мақсаты: білім алушылар дәрілік түрлер технологиясының міндеттері мен негізгі бағыттарын меңгеру керек.

3. Дәріс тезистері:

Ветеринария тарихы - бұл ветеринарияның пайда болуын және дамуын, оның инфекциялық, инвазиялық және паразитарлық ауруларды алдын алу және жоюдағы жетістіктерін, ауыл шаруашылығы жануарларының денсаулығын қорғауды, сондай-ақ адам мен жануарлар үшін қауіпті жұқпалы аурулардан қорғауды зерттейтін ғылым (кұрлықты сібір язвасы, құтыру, туберкулез, бруцеллез және басқа да көптеген аурулар). Ветеринария тарихында жалпы және жеке тарихы бар. Жалпы тарихы ветеринария ғылымының қалыптасуы мен дамуының заңдылықтарын зерттейді, ал жеке тарихы ветеринарлық ғылымдардың (анатомия, физиология, эпизоотология, паразитология, фармакология, патологиялық анатомия және т.б.) тарихын, ұйымдардың, съездердің өмірі мен қызметін, сондай-ақ белгілі ғылыми, педагогикалық және қоғамдық тұлғалардың өмірін зерттейді. Ветеринария тарихы жинақталған білімдерді қорытындылайды, ветеринария дәрігерінің дүниетанымын байытады, басқа ғылымдармен, техникамен және экономикамен байланысын ашады. Ветеринария тарихын зерттеу оның әрі қарай дамуы үшін маңызды, сонымен қатар қазіргі ветеринария дәрігерлерін патриоттық тәрбиелеу құралы болып табылады. 1982 жылдан бастап ауыл шаруашылығы оқу орындарында “Отечественная ветеринария тарихы” арнайы курсы енгізілген.

Ветеринарияның пайда болуы және дамуы

Ветеринария адам қажеттілігімен байланысты терең көне заманнан бастап қалыптаса бастады. Ол білім жинау мен жетілдірудің күрделі жолынан өтті. “Ветеринария” сөзі латынша “veterinarius” - малға күтім жасау, малды емдеу деген мағынаны білдіреді. Бұл сөз алғаш рет римдік жазушы және агроном Колумелла “Сельскохозяйственные трактаты” (1 ғ. н. э.) еңбегінде кездеседі. Ресейде “ветеринария” термині 19 ғасырдың басына қатысты. Халықтық ветеринария (мал емдеу) адам тарихының ең алғашқы кезеңдерінде пайда болды, ол адам жабайы жануарларды қолға үйретіп, үй жануарларын асырай бастаған кезеңдермен байланысты. Керамикалық өндіріс пен саз ыдыстарының пайда болуы халықтық медицина мен ветеринарияның дамуына ықпал етті, бұл адам мен жануарларды емдеуге арналған дәрілерді дайындауға мүмкіндік берді. Патриархалды кезеңде мал иесі әрі малшы, әрі ветеринар дәрігер болған. Әрине, бұл алғашқы халықтық ветеринария – малға алғашқы көмек көрсету, жарақаттар мен босану кезінде көмек көрсету сияқты қарапайым әрекеттер болды. Емдік шөптер, күл және басқа да табиғи заттар қолданылды. Малдарды емдеудегі ең көне мәліметтер біздің заманымызға дейінгі 4 мыңжылдыққа жатады (Египет, Үндістан). Мысалы, ежелгі Грекияда малды емдеуші дәрігерлер “гиппиатрлар” (аттар мен мал дәрігері) деп аталды. Гиппиатрияның әсерінен ветеринария Грецияда, Римде, араб елдерінде және басқа елдерде дамыды. Мал аурулары римдік ғалымдардың көптеген еңбектерінде сипатталған. Орта ғасырларда малды емдеумен көбінесе олардың иелері, сондай-ақ пастухтар мен ұсталар айналысқан, емдеу әдістері көбінесе халықтық болды. Халықтық ветеринарияның дамуы медицина, табиғи ғылымдар мен техниканың дамуына тығыз байланысты.

Ветеринарияның адам денсаулығын қорғаудағы рөлі

Ветеринарияның мамандары адам мен жануарлардың денсаулығын қорғауға маңызды қызмет атқарады. Ветеринария дәрігері С.С. Евсеенко 1884 жылы: “Адам медицинасы адамды сақтап қалса, ветеринария медицинасы адамзаттың денсаулығын қорғайды” деп айтқан. Қазақстан Республикасындағы ветеринарлық препараттардың мемлекеттік тіркеуі мен қайта тіркеу тәртібі 2002 жылдың 31 қазанында Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы		43/ - -2024
«Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		32 беттің 32 беті

министрлігі бекіткен ветеринарлық препараттардың мемлекеттік тіркеуі мен қайта тіркеу тәртібі туралы ережелер:

1. Жалпы ережелер

Бұл ережелер Қазақстан Республикасының “Ветеринария туралы” Заңына сәйкес әзірленген. Олар ветеринарлық препараттарды тіркеу, қайта тіркеу, сынақтан өткізу және мемлекеттік реестрде тіркеу тәртібін, қажет ақпарат көлемі мен сипаттамасын реттейді және бұл ережелер Қазақстан Республикасының барлық жеке және заңды тұлғаларына міндетті.

2. Ветеринарлық препараттың мемлекеттік тіркеуі

Қазақстан Республикасында тек мемлекеттік реестрге енгізілген ветеринарлық препараттарды өндіруге, импорттауға, сатуға және пайдалануға рұқсат етіледі. Егер ветеринарлық препарат мемлекеттік реестрге енгізілмеген болса, оның өндірісі, сатылымы, қолданылуы және импортына тыйым салынады.

3. Тіркеу мен қайта тіркеу тәртібі

Ветеринарлық препараттың мемлекеттік тіркеуі мен қайта тіркеу рәсімі аяқталғаннан кейін Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрлігі реестрге жазба енгізеді, оның нәтижесінде препаратқа тіркеу нөмірі беріледі және сертификат ұсынылады.

4. Иллюстрациялық материал: презентация.

5. Әдебиет: 1-қосымшада ұсынылған.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Ветеринария. Ветеринария міндеттері.
2. Ветеринарияда пайдаланылатын дәрілік заттардың номенклатурасы.
3. Ветеринариялық дәрілік заттарды өндіру.

№ 10 ДӘРІС

1. Тақырыбы: Ветеринариялық дәрілік түрлердің технологиялық ерекшеліктері

2. Мақсаты: білім алушылар дәрілік түрлер технологиясының міндеттері мен негізгі бағыттарын меңгеру керек.

3. Дәріс тезистері:

Дәрілік нысандардың технологиясы дәрілік шикізатты және дәрілік заттарды дәрілік нысандарға өңдеу мен дайындаудың негізгі өндірістік процестерін қарастырады. Отандық ветеринарлық препараттарды өндіру өте қарқынды дамып келеді. Отандық кәсіпорындардың өнімі төмен бағасы мен жоғары сапасының арқасында импорттық аналогтарға лайықты бәсекелестік туғызды. Алайда, кейбір дәрілік заттар жануарлардың ағзасына дәрілік формада енгізіледі, оларды фармацевтикалық өнеркәсіп өндірмейді (ұнтақтар, тұнбалар, қайнатпалар, ерітінділер, қоспалар, эмульсиялар, болюстер, кашкалар, жақпалар, линименттер және т.б.), сондықтан оларды тікелей ветеринарлық маман немесе фермер дайындауы қажет. Қазіргі уақытта дәрілік препараттарды дайындау бойынша қажетті білім мен дағдыларға ие ветеринарлық мамандар жетіспейді. Бұл оқулықта ең жиі кездесетін қатты дәрілік нысандардың технологиясы бойынша негізгі мәселелер қарастырылады. Сонымен қатар сұйық дисперсті ортада дәрілік нысандарды дайындаудың ерекшеліктері туралы мәліметтер берілген. Осы материалды оқу барысында алынған білім студенттерге ветеринариялық практикада қолдануға арналған дәрілік препараттарды сапалы дайындауға және ветеринариялық дәрігерлер мен басқа да ветеринариялық медицина мамандарына білікті кеңес беруге мүмкіндік береді.

ДӘРІЛІК НЫСАНДАРДЫ ТАҢДАУ ЖӘНЕ СЫНЫПТАУ ВЕТЕРИНАРИЯЛЫҚ ПРЕПАРАТТАР ТЕХНОЛОГИЯСЫНДА

Дәрілік нысанды (ДН) дәрілік затқа ең ыңғайлы қолдану нысанын береді. Барлық дәрілік нысандар консистенциясына байланысты: қатты, жұмсақ, сұйық, газ тәрізді деп бөлінеді. Дәрілік нысанды таңдау мыналарға байланысты:

1. дәрінің мақсаты (баяу резорбция, жылдам резорбция және т.б.);
2. заттың қасиеттері (мысалы, ұшқыш заттар линименттер немесе аэрозольдер түрінде тағайындалады және т.б.);
3. енгізу тәсілі (ішке, венадан тыс және т.б.);
4. жануардың түрі мен күйі (мысалы, шошқаларға жиі кашкалар беріледі).

Ветеринарияда дайындалатын дәрілік нысандар медициналық мақсаттар үшін қолданылатын нысандармен бірдей (ұнтақтар, қоспалар, көз тамшылары мен компрессиялары, жақпалар, пиллюльдер, қоспалар, эмульсиялар және т.б.). Украина мемлекеттік фармакопөясы бұл тұрғыда ешқандай айырмашылықты көрсетпейді және бұл мәселе жалпы және жеке мақалаларда (монографияларда) қарастырылмайды. Ветеринарлық практикада қолданылатын дәрілік заттар тек “ad usum veterinarium” деп белгіленеді, мысалы, шыбын майы жақпа. Ветеринарлық практикада гуманитарлық медицинада дәстүрлі болып табылатын ДН-дармен қатар, мысалы, болюстер, кашкалар сияқты ерекше ДН-дар да қолданылады. Әр фармакологиялық құрал үшін бірнеше дәрілік нысан болуы мүмкін, бірақ әрқайсысының ішінен тек біреуі оңтайлы болып табылады. Ветеринариялық фармацевтің міндеті — дәрілік нысанды оның барлық артықшылықтары мен кемшіліктерін ескере отырып таңдау, бұл кезде мыналарды ескеру қажет:

- заттардың физикалық-химиялық қасиеттері;
- ауру жануардың жағдайы (қышқылдық линименттер аллергия мен фотосенсибилизация кезінде қарсы көрсетілген; таблеткалар мен пиллюльдер жануарларға мәжбүрлі түрде берілсе немесе жұтылу әктісі бұзылса, тыныс жолдарына түсіп, оларды бітеп тастауы мүмкін);

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ	 SKMA —1979—	SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы	43/ - -2024	
«Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені	32 беттің 34 беті	

- жануарды емдеу манипуляцияларына қолжетімділік (мысалы, жабайы және ірі жануарларға дәрі-дәрмекті парентеральды енгізу тиімдірек);
- ауру қоздырғышы мен зақымдану ошағының орналасуы (мысалы, ас қорыту жүйесінің ауруларында ауызша енгізілетін нысандар инъекциялық нысандарға қарағанда артық болады, ал пневмониялар мен сепсис кезінде керісінше);
- дәрі-дәрмектің белгілі бір ағзаларда қажетті терапевтік концентрациясын жасау қажеттілігі және уақыт аралығы (мысалы, цистит кезінде ішке қабылданған ерітінді формасы таблеткаларға қарағанда жылдамырақ және толық жұмыс істейді);
- дәрілік затты енгізудің рационалды тәсілі (мысалы, тәбеті жоқ жануарларға дәріні болос түрінде беру);
- жағдайдың шұғылдылығы (шок, коллапс кезінде венадан дәрі-дәрмекті енгізу қажет);
- емдеу курсының ұзақтығы және оны қызметкерлер немесе жануарлардың иелері жүргізе алатын мүмкіндігі;
- дәрілерді сақтау мерзімі.

Дұрыс таңдалған дәрілік нысан ауру жануарларды емдеу уақытын қысқартады және ветеринариялық дәрі-дәрмектерді тиімді және рационалды қолдануға мүмкіндік береді.

4. Иллюстрациялық материал: презентация.

5. Әдебиет: 1-қосымшада ұсынылған.

6. Бақылау сұрақтары:

1. Ветеринарияда қолданылатын дәрілік түрлердің ерекшеліктері.
2. Ветеринарияда корригенттерді қолдану.
3. Ерекше ветеринариялық құралдарды дайындау технологиясы.
4. Ветеринариядағы стерильді дәрілік нысандар.

O'NTUSTIK-QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Дәрілер технологиясы кафедрасы		43/ - -2024
«Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені		32 беттің 35 беті

1-қосымша:

Әдебиеттер:

Электронные ресурсы, включая, но не ограничиваясь ими: базы данных, анимации симуляторы, профессиональные блоги, веб-сайты, другие электронные справочные материалы (например, видео, аудио, дайджесты)	1. УМКД дисциплины размещен на образовательном портале ukma.kz 2. Электронная библиотека ЮКМА - https://e-lib.skma.edu.kz/genres 3. Республиканская межвузовская электронная библиотека (РМЭБ) - http://rmebrk.kz/ 4. Цифровая библиотека «Aknurpress» - https://www.aknurpress.kz/ 5. Электронная библиотека «Эпиграф» - http://www.elib.kz/ 6. Эпиграф - портал мультимедийных учебников https://mbook.kz/ru/index/ 7. ЭБС IPR SMART https://www.iprbookshop.ru/auth 8. информационно-правовая система «Заң» - https://zan.kz/ru 9. Cochrane Library - https://www.cochranelibrary.com/
Электронные учебники	1. Сағындықова, Б. А. Дәрілердің дәріханалық технологиясы [Электронный ресурс] : оқулық / Б. А. Сағындықова, Р. М. Анарбаева. - Электрон. текстовые дан.(6,01МБ). - Шымкент : ОҚМА, 2018. - 512 бет. эл. опт. диск (CD-ROM). 2. Байзолданов Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар: Алматы: «Эверо» баспасы. 2020. – 212 б. https://elib.kz/ru/search/read_book/57/ 3. Фармацевтическая технология. Технология лекарственных форм : Учебник. / И.И. Краснюк, Г.В. Михайлова, Т.В. Денисова, В.И. Скляренко. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2015. - 656 с. РМЭБ http://rmebrk.kz/book/1173734
Лабораторные физические ресурсы	
Специальные программы	
Журналы (электронные журналы)	1. Обзоры, лекции периодических изданий 2. Научный информационно-аналитический журнал «Фармация Казахстана» http://pharmkaz.kz/glavnaya/ob-izdani/ 3. Научно-практический рецензируемый журнал «Фармация и фармакология» https://www.pharmpharm.ru/jour/index 4. Научно-практический журнал «Фармация» https://pharmaciyajournal.ru/ 5. Ежемесячный научно-технический и производственный журнал «Химико-фармацевтический журнал» http://chem.folium.ru/index.php/chem/about
Литература	
Основная 1. Сағындықова, Б. А., Р. М. Анарбаева Дәрілік түрлердің тәжірибелік технологиясы: оқулық. - Қарағанды : Medet Group, 2021. - 427 бет 2. Сағындықова, Б. А., Р. М. Анарбаева Дәрілердің дәріханалық технологиясы : оқулық. - Қарағанды : Medet Group, 2021. - 556 бет. 3. Байзолданов Т. Гомеопатиялық дәрілік қалыптар: оқу құралы. – Алматы: Эверо, 2020. – 184 бет 4. Фармацевтическая технология. Высокомолекулярные соединения в фармации и медицине: учебное пособие / под ред. И. И. Краснюка. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2016. - 560 с.	
Дополнительная: 1. Государственная Фармакопея Республики Казахстан. Т.1. – Алматы: Издательский дом «Жибекжолы», 2015. – 720 с. 2. Государственная Фармакопея Республики Казахстан. Т.2. – Алматы: Издательский дом «Жибекжолы», 2009 – 804 с. 3. Государственная Фармакопея Республики Казахстан. Т.3. – Алматы: Издательский дом «Жибекжолы», 2014. – 872 с. 4. Лойд, В. Аллен. Фармацевтическая технология. Изготовление лекарственных препаратов учеб. пособие - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2014. - 512 с 5. Фармацевтическая технология: учебное пособие. Гроссман В.А. 2013 6. Байзолданов, Т. Косметикалық препараттар және оларды дайындауда қолданылатын белсенді және көмекші заттар [Мәтін] : оқу құралы. - Алматы : Эверо, 2016. - 212 б.	

ОҢТҮСТІК-ҚАЗАҚСТАН

**MEDISINA
AKADEMIASY**

«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ

SOUTH KAZAKHSTAN

**MEDICAL
ACADEMY**

АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»

Дәрілер технологиясы кафедрасы

«Емдік-косметикалық және ветеринарлық құралдар технологиясы» пәнінен дәріс кешені

43/ - -2024

32 беттің 36 беті